

บทที่ ๔

วิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปี่สา ของเขตพื้นที่ อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์เชิงลึกในเรื่องของคุณค่าและอิทธิพลของเวทย์มนตร์จากกลุ่มเป้าหมายในอำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๑๖ รูป / คน แบ่งเป็นพระสงฆ์ ๘ รูป (เจ้าคณะตำบล ๘ ตำบล) และฆราวาส ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับเวทย์มนตร์คาถา ๘ ท่าน ใน ๘ ตำบล โดยจะวิเคราะห์ถึงคุณค่าและอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ตารางผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์จำนวน ๑๘ รูป/คน

อายุ	จำนวน (รูป/คน)	รวม
๒๕	๑	๑๘ รูป/คน
๕๐-๖๐	๕	
๖๑-๗๐	๗	
๗๑-๘๐	๒	
๘๑	๑	
เพศ		
ชาย	๑๘	๑๘ รูป/คน
หญิง-		
ระดับการศึกษา		
ป.๔	๘	๑๘ รูป/คน
ม.๖	๓	
ป.ตรี	๕	
อาชีพ		
เจ้าคณะตำบล	๘	
ข้าราชการครูบำนาญ	๓	
ครู	๑	

รองนายก อบต.	๑	
ครูพระสอนศีลธรรม	๑	
ทำนา	๒	๑๖ รูป/คน

๔.๑ วิเคราะห์คุณค่าของเวทย์มนตร์คาถาในปั๊บสา

จากการวิเคราะห์ถึงคุณค่าของเวทย์มนตร์คาถาในปั๊บสา เขตพื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปางนั้น พบว่าเวทย์มนตร์คาถาในปั๊บบามีคุณค่าด้านจิตใจ / ด้านภาษาและวรรณกรรม / ด้านสังคม / ด้านประวัติศาสตร์ / ด้านเศรษฐกิจ ต่อคนอำเภอเถิน ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ คุณค่าด้านจิตใจ

เวทย์มนตร์คาถามีคุณค่าทางจิตใจของชาวอำเภอเถิน จังหวัดลำปางมาช้านานแม้จะมีพิธีกรรมแบบพราหมณ์ปะปนอยู่บ้างแต่มีคนทดลองมามากต่อมากแล้ว กล่าวกันว่าได้ผลทางด้านจิตใจอย่างไม่น่าเชื่อ สิ่งเร้นลับเหล่านี้จะอยู่ที่ความเชื่อศรัทธาหรือไม่อย่างไร เมื่อต้องการที่จะเรียนเกี่ยวกับเวทย์มนตร์คาถาในปั๊บสาเพื่อใช้ในโอกาสต่างๆ ที่นิยมกันมาก เช่น เข้าไปสู่สังคม เข้าสงคราม เพื่อความแคล้วคลาดและคงกระพัน ใช้ในงานครบรอบวันเกิด วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเดือนยี่เป็ง หรือต้องการลดเคราะห์ รับโชค เดินทางไกล ทำธุรกิจติดต่อ ค้าขายไม่คล่องตันหายกำไรหมด ไม่สดชื่นแจ่มใส เจ็บไข้ได้ป่วยออกๆ แอดๆ ได้รับเคราะห์กรรมคนชั่วโทษใส่ มีคนปองร้ายหมายฆาต สิ่งที่เราควรได้ก็ไม่ได้ สิ่งที่ไม่ควรเสียกลับเสีย เป็นถ้อยความขึ้นศาลขึ้นโรง ทำสิ่งใดก็ล้มเหลวเหล่านี้ก็นิยมใช้เวทย์มนตร์คาถาท่องบ่นเพื่อความเป็นที่พึ่งทางจิตใจของบุคคลที่ใช้^๑

ด้วยเหตุนี้ท่านโบราณคณาจารย์จึงได้หาทางดับความหวาดกลัว อันเป็นสัญชาตญาณประจำตัวของมนุษย์เราทุกคน ด้วยการผูกประพันธ์คาถาคำสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยด้วยประการต่างๆ เพื่อให้เรารำลึกถึงมันคงอยู่ในพระคุณพระรัตนตรัย จะได้เป็นเครื่องคุ้มภัยระงับอันตรายทั้งปวงเป็นมูลเหตุให้เกิดการใช้เวทย์มนตร์คาถาบริการภพาวนาขึ้น

เวทย์มนตร์คาถาเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนล้านนาในอำเภอเถินได้ดีที่สุดอีกอย่างหนึ่ง เพราะเมื่อใดที่เกิดความไม่สบายทั้งกายและใจต่อตนและครอบครัว ก็จะหาที่พึ่งที่เชื่อว่าสามารถเป็นที่พึ่งได้และจะทำให้สิ่งที่ไม่ดีบรรเทาและหายไปนอกจากที่พึ่งที่เป็นพื้นฐานแห่งชีวิตคือพระพุทธศาสนาแล้ว คนอำเภอเถินยังมีความเชื่อต่อสิ่งที่เร้นลับหรือสิ่งที่เหนือธรรมชาติอีกทางหนึ่ง การที่คนในสังคมสนใจในเรื่องเวทย์มนตร์คาถาย่อมสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและไม่

^๑ สัมภาษณ์ นายประชา มณีวงศ์ (พ่อแทน), (ผู้ทรงคุณวุฒิตำบลเถินบุรี) บ้านป่าตาล ตำบลเถินบุรี อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

มั่นคงของสังคมด้วย เช่น เมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกว่าชะตาชีวิตหรือทรัพย์สินของตนอยู่ในภาวะที่ไม่แน่นอนหรือไม่มั่นคงมากยิ่งขึ้นเท่าใด บุคคลเหล่านั้นจะแสวงหาทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งยึดถือไสยศาสตร์โดยเฉพาะเวทย์มนตร์คาถาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมากขึ้นเท่านั้น ส่วนใหญ่อาภอเถินต่างก็เชื่อในเรื่องเวทย์มนตร์คาถา เพียงแต่หาคำอธิบายไม่ได้ ซึ่งถ้ามองว่าเวทย์มนตร์คาถาเป็นแค่เปลือกกระพี้หรือกาฝากของพุทธศาสนา แต่ขณะเดียวกันก็เป็นเปลือกที่ห่อหุ้มแก่นแกนของพระธรรมเอาไว้ อย่างเหนียวแน่น

ศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญควบคู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นสังคมของชนชาติใดหรือภาษาใดเพราะศาสนาเป็นสิ่งที่มาเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ทุกคนและมีความสัมพันธ์ต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากศาสนาเป็นสื่อระหว่างมนุษย์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ฉะนั้นศาสนาจึงเป็นที่รวมของความเคารพนับถือสูงสุดของมนุษย์ เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าถึงสิ่งสูงสุดตามอุดมการณ์หรือความเชื่อนั้นๆ^๒

คนอาเภอลิ้นผูกพันกับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานนับพันปี ชาวเถินมีความเคารพและศรัทธาในพระพุทธศาสนาดั่งฝังอยู่ในสายเลือดมาตั้งแต่เกิดจนตาย^๓ พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต่อสังคมเมืองเถินเป็นอย่างมาก พระพุทธศาสนาได้ฝังรากลงในจิตใจของชาวเมืองเถินทั้งในอดีตและปัจจุบัน ชาวเมืองเถินจึงได้สื่อความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาแทรกลงไปในทุกวัฒนธรรมทางวัตถุและนามธรรมอันเป็นคติความเชื่อ คือเวทย์มนตร์คาถา โดยในสมัยเริ่มแรกพุทธศาสนายังไม่เข้ามาสู่ดินแดนล้านนา คนเมืองเถินสมัยนั้นมีการนับถือความเชื่อดั้งเดิมอยู่ เช่น มีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา ผีบรรพบุรุษ เจ้าที่ เป็นต้น ต่อมาเมื่อมีผู้นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในล้านนาเกรงว่า จะไม่ได้ผล เพราะมีการนับถือความเชื่อดั้งเดิมอยู่แล้ว ต่อมาได้คิดหาวิธีที่จะนำหลักคำสอนเข้าสู่จิตใจคนล้านนารวมทั้งเมืองเถินยุคนั้น จึงนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแทรกเข้าไปกับเอาความเชื่อดั้งเดิมนั้น และก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามานั้นคงจะมีศาสนาพราหมณ์เข้ามาก่อนแล้ว เพราะศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้นก่อนพระพุทธศาสนา ในลัทธิความเชื่อของพราหมณ์นั้น มีการบูชาด้วยเป็นการบูชาในลักษณะของเซ่นสรวงหรือสังเวยด้วยมนุษย์ แต่ก็มีเรื่องของเวทย์มนตร์คาถาอยู่เช่นกัน เวทย์มนตร์คาถายุคนั้นคงเป็นอักขระคาถาของพราหมณ์ทั้งหมด ต่อมาผู้ที่เผยแผ่พุทธศาสนาจึงนำเอาคาถาและเวทย์มนตร์ของพราหมณ์ออก แล้วนำเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าไปใส่แทน โดยผูกแต่งเป็นบทท่องสวด เพื่อเป็นกลอุบายวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง

^๒ อรุณี ดันศิริ, วัฒนธรรมถิ่น วัฒนธรรมไทย, หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูวิธานพัฒนคุณ เจ้าคณะตำบลนาโป่ง, เจ้าอาวาสวัดสันป่าคำ อำเภอลิ้น จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่า ชาวไทยเรานั้นนอกจากจะมั่นคงในบรรพพุทศาสนาแล้ว ยังยึดถือมั่นในคติประเพณีที่มาจากศาสนาพราหมณ์อีกประการหนึ่ง และพระพุทศาสนาของเรานั้น พื้นฐานเดิมก็มาจากศาสนาพราหมณ์ แต่เดิมพุทธศาสนิกชนเรานั้น มั่นคงเลื่อมใสอยู่ในศาสนาพราหมณ์มาก่อน ครั้นต่อมาภายหลังจึงหันมาเลื่อมใสในพุทธศาสนา แม้ว่าการเชื่อถือในศาสนาพราหมณ์จะค่อยๆ เลือนหายไปจากการเชื่อถือศรัทธา แต่ทว่า ก็ยังคงเหลือคตินหลงเอาไว้ มิได้หมดสิ้นไปทีเดียว ยังคงนับถือปฏิบัติควบคู่กันไปจนกระทั่งในปัจจุบันนี้ เรามิอาจจะแยกกันให้ออกไปได้ว่า ไยไหนเป็นพราหมณ์ ไยไหนเป็นพุทธ เพราะพระพุทศาสนาแพร่ไปถึงไหน ก็มีคตินิยมในศาสนาพราหมณ์แผ่ตามไปด้วย

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๖-๗ พุทธศาสนาในลัทธิมหายานเข้ามามีบทบาทในสุวรรณภูมิประชาชนในถิ่นนี้รับเอาอิทธิพลของความเชื่อถือไว้ เช่น พระสงฆ์ภาคเหนือนิยมสวมหมวก ในหน้าหนาวเรียกว่า “ว่อม” บางแห่งนิยมฉันอาหารเย็นด้วย ถือว่าหย่อนยาน และผิดวินัย

พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ศาสนาพุทธลัทธิลังกาวงศ์ หรือทักษิณิกายเข้ามาสู่ไทยทางนครศรีธรรมราชและแผ่มาถึงกรุงสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สำหรับล้านนาไทยสืบสายเข้ามาทางเมืองมอญและเข้ามาสู่นครหริภุญชัย และนครเงินยาง ของล้านนาไทยทำให้ประชาชนในถิ่นนี้รับนับถือพระพุทศาสนาอีกลัทธิหนึ่ง และถือมากระทั่งปัจจุบันนี้^๔

การที่พุทธศาสนาเข้าสู่ล้านนาไทยครั้งแรกนั้นมีหลักฐานที่ชัดเจนที่สุดคือตอนที่พระนางจามเทวีเคลื่อนพลจากเมืองละโว้เข้าครองหริภุญไชยเมื่อ พ.ศ. ๑๒๐๖ นั้น นางได้พาภิกษุผู้ทรงพระไตรปิฎกมาด้วยถึง ๕๐๐ รูป และพระพุทศาสนาดังกล่าวก็ได้เจริญขึ้นมาโดยลำดับตั้งที่มีการสร้างพระเจดีย์หลวงหริภุญไชยในสมัยพระเจ้าอาทิตยราชเมื่อ พ.ศ. ๑๕๘๖ และเมื่อถึงยุคของพระเจ้าอนุรุธของพม่ามีอำนาจแล้วก็ได้ประกาศตนเป็นพุทธศาสนูปถัมภก ซึ่งก็คงช่วยสนับสนุนพุทธศาสนาให้แพร่หลายในล้านนามากยิ่งขึ้น ครั้นพระญามังรายได้เมืองหริภุญไชยเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๔ แล้ว ก็คงจะยอมรับพระพุทศาสนาไปด้วย แม้พระพุทศาสนาของล้านนาจะเป็นแบบหินยาน แต่ก็ยังคงมีร่องรอยของพระพุทศาสนาแบบมหายานอีกด้วย คือ

๑. จากการขุดค้นที่อำเภอเชียงแสนนั้น ได้พบหลาบเงินมีอักษรจารึกธารณีมนตร์ตามแนวของสาขามันตรยานในนิกายมหายาน

๒. ได้พบพระเจดีย์ที่วัดพระรอดและวัดป่าสัก อำเภอเชียงแสนที่เป็นศิลปะแบบมหายาน

๓. มีหลักฐานระบุว่าในรัชสมัยพระเจ้ากือนาของเชียงใหม่ นั้น ภิกษุชื่อ จันทเถระ ได้สาธยายมนตร์ชื่อว่าโยคีมนตร์ประเภทแบบมหายานบนดอยสุเทพด้วย

^๔ ผศ. มณี พยอมยงค์, วัฒนธรรมล้านนาไทย, หน้า ๔.

๔. ประเพณี “พอยเข้าสังข์-พอยข้าวสังข์” ซึ่งเป็นการอุทิศให้คนตายนั้นก็คล้ายพิธีกงเต็กของจีน

แต่ทั้งนี้ก็ไม่สามารถระบุได้ว่า ล้านนายอมรับนับถือพุทธศาสนาแบบมหายานในยุคใด หรือสมัยใดให้เป็นที่แน่นอนชัดเจนได้^๕

เรื่องของเวทย์มนตร์คาถาล้านนายนั้นได้มีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ จึงทำให้เกิดคุณค่าทางศาสนาอย่างมาก ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้

เพราะฉะนั้นเวทย์มนตร์คาถาจึงมีคุณค่าในด้านจิตใจและศาสนาเป็นอย่างมากต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอำเภอเถิน ตั้งแต่การเกิดจนถึงตาย และเพื่อความสะดวกในการศึกษาจึงสรุปได้ดังนี้

เวทย์มนตร์คาถาเป็นเสมือนเปลือกของต้นไม้ที่ห่อหุ้มแก่นเอาไว้ก็คือพุทธธรรม ซึ่งคนในอำเภอเถินในปัจจุบันมีการเรียนเวทย์มนตร์คาถาในปั๊บน้อยมาก และเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาไปในทางไสยศาสตร์มากกว่าเหตุผล ทั้งๆ ที่ครูบาอาจารย์ครั้งโบราณ จะมุ่งเน้นการฝึกจิตให้มีศีล สมาธิ และปัญญา

คุณค่าของเวทย์มนตร์คาถาด้านจิตใจและศาสนา สรุปได้ คือ

๑. ทำให้เกิดความสบายใจ

๒. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

เพราะการที่คนในอำเภอเถินสนใจในเรื่องเวทย์มนตร์คาถาย่อมสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและไม่มั่นคงของสังคมเมืองเถินด้วย เช่น เมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกว่าชะตาชีวิตหรือทรัพย์สินของตนอยู่ในภาวะที่ไม่แน่นอนหรือไม่มั่นคงมากยิ่งขึ้นเท่าใด บุคคลเหล่านั้นจะแสวงหาทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งยึดถือไสยศาสตร์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

๔.๑.๒ คุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรม

ชาวอำเภอเถิน มีความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลายาวนาน มีการสั่งสมภูมิปัญญาจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ไม่ว่าจะเป็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ศิลปกรรม ภาษา และวรรณกรรม ฯลฯ โดยเฉพาะภาษา มีทั้งภาษาพูด และตัวอักษร ในด้านตัวอักษรนั้นมีหลักฐานเอกสารโบราณ และจารึก พบว่าในดินแดนล้านนามีการใช้ตัวอักษรในการบันทึกถึง ๔ ชนิด ด้วยกันคือ

๑. อักษรธรรมล้านนา หรือตัวเมือง เป็นตัวอักษรที่ใช้กันมาในล้านนามานานแล้ว สันนิษฐานว่ามีต้นกำเนิดมาจากภาษามอญโบราณ อักษรชนิดนี้มักใช้บันทึกคัมภีร์ไบเบิล ปืบสา

^๕ ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี, วรรณกรรมล้านนา, หน้า ๑๘๖.

โดยเฉพาะเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนา เช่น ตำราภาษาบาลี ขาดก ตลอดจนเรื่องราวการกลับมา
ไทยทานแก้ววัด การใช้ตำราโหราศาสตร์ ตำราแพทย์ บทกวีนิพนธ์ และคร่าวขอ เป็นต้น

๒. อักษรสุโขทัย เริ่มปรากฏในดินแดนล้านนาในสมัยพญาเกือนา กษัตริย์ล้านนาองค์ที่ ๖
เพราะว่าในสมัยนั้นมีการนิมนต์พระสุมนเถระจากสุโขทัยขึ้นมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนาจึงมี
การใช้ตัวอักษรสุโขทัยขึ้นในล้านนา ดังปรากฏหลักฐานในจารึก ลพ. ๓๘ พบที่วัดพระยืน จังหวัด
ลำพูน

๓. อักษรฝักขาม เป็นตัวอักษรที่นำเอาอักษรวิธีบางประการของอักษรธรรมล้านนามา
ผสมเข้ากับอักษรสุโขทัย ใช้ในการบันทึกข้อความลงบนแผ่นหิน แผ่นโลหะ ฯลฯ พบการใช้อักษรฝัก
ขามในช่วง พ.ศ. ๑๙๔๕ เป็นต้นมา แต่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ไม่พบจารึกอักษรฝักขาม แต่มาพบ
ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ อีก ๔ หลัก

๔. อักษรไทยนิเทศ เป็นอักษรผสมระหว่างอักษรธรรมล้านนากับอักษรฝักขาม รูปแบบ
ตัวอักษรเกือบทั้งหมดมีลักษณะคล้ายตัวอักษรฝักขาม แต่รูปทรงจะไม่ผอมสูงเหมือนอักษรฝักขาม
หากจะกลมป้อมเหมือนอักษรธรรมล้านนา^๖

อนึ่ง อักษรธรรมล้านนายังได้แพร่หลายเข้าไปยังอาณาจักรล้านช้างเดิมผ่านความสัมพันธ์
ทางการทูตและทางศาสนาระหว่างล้านนากับล้านช้างในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ร่วมสมัยกับ
พระเจ้าโพธิสารราชและพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งล้านช้าง เป็นต้นคำของการวิวัฒนาการของแบบ
อักษรที่เรียกว่าอักษรธรรมลาว (หรือที่เรียกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยว่า “อักษรธรรม
อีสาน”) ในเวลาต่อมา

เวทย์มนตร์คาถาเป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าทางด้านอักขระภาษา วรรณกรรมล้านนาที่
เป็นเอกลักษณ์ของความเป็นล้านนาอย่างแท้จริง ซึ่งในการเขียนหรือการจารนั้นจะใช้อักขระล้านนา
ทั้งสิ้น เวทย์มนตร์คาถาจึงมีคุณค่าต่อภาษาล้านนาเพราะเป็นการจารึกอักขระภาษาล้านนาไว้เป็น
ภาษาเขียนในกระดาดสา หรือปื๊ดสาทำให้อักขระภาษาอันเป็นวรรณกรรมที่มีการสืบทอดมาและไม่
สูญหายไปไหน ถึงแม้คนในอำเภอเถินปัจจุบันจะไม่มีผู้ที่สามารถอ่านเขียนได้มากก็ตาม

ภาษาล้านนา หรือคำเมือง เป็นภาษาอาณาจักรล้านนามาเป็นระยะเวลานานตาม
ประวัติศาสตร์ล้านนา มีหลักฐานจารึกอักษรล้านนาเมื่อประมาณ ๕๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา แต่ตามความ
เป็นจริงสันนิษฐานว่า ภาษาล้านนาเป็นภาษาที่เกิดขึ้นมานานนับพันปีเลยทีเดียว ภาษาล้านนามีทั้ง
ภาษาพูด ภาษาเขียน ในสมัยโบราณการบันทึกสิ่งต่างๆ ที่เป็นข้อมูลความรู้ด้านต่างๆ จะมีการ
ประดิษฐ์อักษรใช้แตกต่างกัน ภาษาล้านนาเป็นภาษาที่มีสัณฐานกลมป้อม คล้ายอักษรมอญ มีเสียง

^๖ วีรศักดิ์ ของเดิม, “งานเอกสารโบราณล้านนา : ภูมิปัญญาจากบรรพชน”, เจ้าหน้าที่
(ศิลปวัฒนธรรม : มหาวิทยาลัยโยนก, จังหวัดลำปาง, ๒๕๕๒), (เอกสารเย็บเล่ม), หน้า ๑.

สละภายในตัว ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันในอดีต ภาษาล้านนาเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่

ปราชญ์พื้นบ้าน และปราชญ์ราชสำนัก สามารถอ่านออกเขียนได้ มีการให้การสนับสนุนการเรียนภาษาล้านนาทั้งฝ่ายอาณาจักร และฝ่ายศาสนจักร สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตพื้นบ้าน ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบ้านเมืองในอดีต กฎหมายต่าง ๆ วรรณกรรมพื้นบ้าน เวทย์มนตร์คาถา ตำรายาสมุนไพร การรักษาโรค โหราศาสตร์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ได้ถูกบันทึกไว้ลงบนใบลาน ปับสา ข่อย ศิลาจารึก ฝาผนัง ภาพโบราณในที่ต่างๆ

วรรณกรรมต่างๆ ที่มีการบันทึกเป็นภาษาล้านนา เช่น จามเทวีวงศ์ สืหิงคินิทาน พงศาวดารโยนก ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ จักรวาลทีปนิ มังคลัตถทีปนิ นิราศหริภุญชัย (กะโลเมิง เป้า) ซึ่งเป็นนิราศอายุเก่าแก่ที่สุดในเมืองไทย ลิลิตพระลอ ปัญญาสชาติก นิทานพื้นบ้านที่แต่งโดยปราชญ์พื้นบ้าน เป็นชาดกหลายๆ เรื่อง เช่น อุสภารส หงส์หิน กินรี สุวรรณสาม อมราพิศวาสฯ กฎหมายมังรายศาสตร์อาหาร ๒๕ กฎหมายเขานา ที่มีความยิ่งใหญ่ที่สุด คือ การที่มีการใช้อักษรล้านนาจารึกพระไตรปิฎกในการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ ของโลก ในปีพุทธศักราช ๒๐๒๐ ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชมหาราช แห่งราชวงศ์มังราย ช่วงนั้นถือว่าเป็นยุคทองของภาษาและวรรณกรรมล้านนาเป็นอย่างมาก

ดังคำสัมภาษณ์ ท่านกำนัน สถาพร รัศมีเวียงชัย^๗ ว่าปัจจุบันนี้คนอำเภอเถินถึงแม้จะไม่มีใครสนใจในเรื่องของเวทย์มนตร์คาถาในปั๊บบามากนัก แต่ก็เป็นที่น่ายินดีว่าในแผ่นดินล้านนาเรายังคงหลงเหลือไว้ซึ่งวัฒนธรรมทางความเชื่อภาษาและวรรณกรรมที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และความดีงามเป็นที่เล่าขานอย่างภาคภูมิใจสืบไป

ชาวอำเภอเถินถือว่า “ตัวเมือง” เป็นของสูง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าสูงยิ่ง ไม่ว่าจะ ปับสา คัมภีร์ใบลาน สมุดข่อย แม้แต่กระดาษที่เขียนด้วยตัวเมือง จะต้องเก็บไว้ในที่อันควร เช่น บนโต๊ะ บนหิ้ง บนห้วนอน จะไม่มีการทิ้งเรียรด ไม่มีการเหยียบหรือเดินข้ามเป็นอันขาด แม้ว่าตัวเมืองจะเสื่อมลงในระยะที่อาณาจักรล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า เกือบ ๒๐๐ ปี (ราว พ.ศ. ๒๑๐๑ – ๒๓๒๐) กอปรกับในเวลาต่อมาเมื่ออาณาจักรล้านนาพ้นจากการปกครองของพม่าแล้ว ล้านนาก็ต้องตกเป็นประเทศราชของกรุงรัตนโกสินทร์ ต้องการให้สยามประเทศเป็นหนึ่งเดียวในด้านภาษา จึงไม่สนับสนุนให้เรียนตัวเมือง ให้ใช้ภาษาไทยกลางเป็นสื่อ ไม่อนุญาตให้มีการสอนตัวเมืองในโรงเรียน คงมีสอนเฉพาะในวัดสำหรับผู้จะบวชเป็นภิกษุสามเณรเท่านั้น ผู้หญิงหรือผู้ที่ไม่มีโอกาสเข้า

^๗ สัมภาษณ์ ท่านกำนัน สถาพร รัศมีเวียงชัย, ที่ปรึกษาสภาวัฒนธรรม อำเภอเถิน, บ้านเวียง ตำบลล้อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, (ผู้ทรงคุณวุฒิตำบลล้อมแรด), ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

เป็นศิษย์วัด (ชะโยม) เพื่อเตรียมบรรพชาอุปสมบทจึงไม่มีโอกาสได้เรียนตัวเมือง ในระยะหลังๆ ต่อมา แม้ในวัดก็ไม่มีการสอนตัวเมืองอีกเช่นกัน ทำให้ชาวล้านนาไม่รู้จักตัวเมือง อ่านตัวเมืองไม่ออก ทั้งๆ ที่เป็นภาษาที่บรรพชนนักปราชญ์ล้านนาคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นด้วยภูมิปัญญาอันสูงส่ง

๔.๑.๓ คุณค่าด้านสังคม

สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีระเบียบกฎเกณฑ์ และความเชื่อถือที่สำคัญๆ ร่วมกัน ตลอดจนมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกันเอง และระหว่างบุคคลกับกลุ่มสังคม

สภาพสังคมในอาณาจักรล้านนา เมื่อพญามังรายได้ขยายอาณาจักรล้านนาและมาสร้างเมืองที่เชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางการปกครอง สภาพทางสังคมของอาณาจักรล้านนา เป็นสังคมเกษตรที่มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด มีการช่วยเหลือเกื้อกูลในการอยู่ร่วมกัน มีสภาพความเป็นอยู่ไม่แตกต่างกัน ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมล้านนา เป็นกลุ่มคนไทยที่มาอยู่ร่วมกันโดยมีคนที่มีถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม เช่น เผ่าลัวะ หรือ ละว้า กลุ่มที่อพยพมาพร้อมกับพระยามังรายที่มาตั้งถิ่นฐานใหม่ ได้แก่ พวกไทลื้อ และเมื่อมีการสู้รบ ก็มีการกวาดต้อนผู้คนจากถิ่น ต่างๆ มาอยู่ร่วมกัน เช่น มอญ พม่า และชนเผ่าอื่นๆ มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเดียวกัน

สังคมล้านนาจึงเป็นสังคมจึงมีการหล่อหลอมอาณาจักรของผู้คนหลายแหล่งมาอยู่ร่วมกัน และมีการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติและมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด เมื่อมีการก่อสร้างบ้านเมืองขึ้นมา เป็นอาณาจักร แต่ละเมืองก็มีการปกครองกันเอง และมีความสัมพันธ์ระหว่างเมืองต่างๆ เป็นเครือญาติร่วมสังคมในแต่ละสังคม จะประกอบด้วยผู้คนที่มียศระดับต่างๆ กันในสังคม ซึ่งในแต่ละเมืองก็จะประกอบด้วย เจ้าเมือง (กษัตริย์) ขุนนาง และพระสงฆ์ นอกเหนือจากนั้นคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและปริมณฑล ได้แก่ พวกไพร่ ทาส ที่กษัตริย์ให้ตั้งบ้านแปงเมืองอยู่โดยรอบ

ดังคำสัมภาษณ์ พระครูพิศาลบรรณกิจ ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “สังคมปัจจุบันเพื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาในรูปของวัตถุเพียงแค่นี้จะมีโซคลาภหากนำมาบูชา แต่ไม่มีใครเลยที่จะรู้ว่าหัวใจของค่านั้นคืออะไร ซึ่งอักขระหรือตัวเลขที่เขียนอยู่ในรูปคำค่านั้นแท้ที่จริงแล้วเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณที่ย่อหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาเอาไว้ เช่นคำว่า นะ โม พุท ธา ยะ ก็เป็นอักขระที่ย่อมาจากคาถาหัวใจพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์”ซึ่งหมายถึงชื่อย่อของพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ในภทฺทกัณฺฐี หรือแทนชั้นทั้ง ๕ หมายถึงความว่างเปล่า ไม่มีตัวตนเป็น รวมไปถึงคาถาจาก

“ สัมภาษณ์ พระครูพิศาลบรรณกิจ เจ้าคณะตำบลแม่ปะ, เจ้าอาวาสวัดแม่ปะดอย อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

คัมภีร์ต่างๆ ที่ใช้ก็นำมาจากพระสูตร แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนโบราณ ที่สามารถอธิบายได้ในเชิงวิชาการ

เวทย์มนตร์คาถานั้นมีคุณค่าในสังคมสมัยโบราณอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ คาถาที่อ้างเอาคุณของพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ^๙ คือ

๑) พระพุทธคุณ เพราะพระคาถานั้นได้ใช้คำศักดิ์สิทธิ์ อันประกอบด้วยความหมายถึงพระพุทธคุณ เป็นเครื่องเหนี่ยวนำให้จิตสือเอาพลังพุทธคุณมาใช้

๒) พระธรรมคุณ เพราะพระคาถานั้นได้ใช้คำศักดิ์สิทธิ์ อันประกอบด้วยความหมายถึงพระธรรม อันเป็นสัจธรรม เป็นความจริงเที่ยงแท้ จึงบังเกิดผลจริง

๓) พระสังฆคุณ เพราะพระคาถานั้นได้ใช้คำศักดิ์สิทธิ์ อันประกอบด้วยความหมายถึงพระสาวกผู้ดีงาม เป็นเครื่องเหนี่ยวนำให้จิตสือเอาพลังนั้นมาใช้

๔) พระเทวาคุณ เพราะพระคาถานั้นได้ใช้คำศักดิ์สิทธิ์ อันประกอบด้วยความหมายถึงเทวดาและพรหม เป็นเครื่องเหนี่ยวนำให้จิตสือเอาพลังนั้นมาใช้

๕) จิตของผู้ใช้ ผู้ใช้ต้องตั้งจิตให้แน่วแน่ มีสมาธินิ่งตั้งลักษณะใช้คาถาแม้เพียงชั่วคราวก็ตาม เพราะคาถาไม่สามารถทำงานเองด้วยการเขียนวางไว้ได้ จำต้องอาศัยจิตของผู้ใช้ในการส่งพลังให้ตรงตามคาถาเขียนไว้ ตัวคาถาไม่มีพลัง ไม่มีชีวิตในตัวเอง ตัวผู้ใช้ต่างหากที่มีชีวิต มีจิต จึงสามารถส่งพลังไปได้

๖) ความศรัทธา ผู้ใช้คาถาต้องมีศรัทธาในคาถาที่ใช้ว่าได้ผลจริง เหตุใดจึงศรัทธา เพราะว่าเห็นพุทธคุณ, ธรรมคุณ, สังฆคุณ ในคาถานั้น จึงเชื่อถือศรัทธา ไม่ใช่ศรัทธาเพราะเห็นผู้ให้คาถาแสดงฤทธิ์โชว์ เพราะการแสดงฤทธิ์ได้ นั้นไม่ได้รับประกันว่าเราจะใช้คาถาอย่างผู้แสดงฤทธิ์ได้ จำต้องพิจารณาที่ตัวคาถานั้น

๗) ความวิริยะ ผู้ใช้คาถาต้องมีความต่อเนื่องในการใช้คาถานั้นๆ จนชำนาญ เมื่อชำนาญและจำเป็นต้องใช้สามารถระลึกบริการมได้ด้วยจิตที่แน่วแน่ไม่ลังเลสงสัย คาถาจึงจะเกิดผลมาก หากจิตขาดสายขณะว่าคาถา ย่อมไม่เกิดผลดังที่ตั้งใจไว้

๘) วาจาและกายของผู้ใช้ ผู้ใช้คาถาต้องไม่ลืมว่ากายจิตวิญญาณต้องประสานไปทางเดียวกัน เมื่อใช้คาถาทุกครั้ง ไม่ใช่จำจิตไปทางหนึ่ง แต่วาจาและการกระทำไปทางหนึ่ง จิตวิญญาณและร่างกาย คือ การกระทำก็ต้องสอดคล้องไปกับคาถาที่ตนใช้ คาถาจึงมีความศักดิ์สิทธิ์ จิตต้องตรงตามคาถา คาถานำจิตไปทางใด จิตไปตามนั้น ไม่ใช่ว่าคาถาไปอย่างหนึ่ง จิตคิดอีกอย่างหนึ่ง เช่น ว่าคาถาว่าให้ทาน แต่จิตกลับคิดเอาผลประโยชน์จากเขาคืน อย่างนี้ คาถาดูอย่างไรก็ไร้ผล

^๙ สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐพัฒนกร เจ้าคณะตำบลเนินบุรี, เจ้าอาวาสวัดป่าตาล อำเภอเนิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

๙) ความกระชับสั้นง่าย หากคาถามีความยาวมาก สามารถอ่านจากหนังสือ หรือ คัมภีร์ได้โดยตรง โดยทำจิตในแนวแน่วเวลาอ่าน ก็ได้ผลเหมือนกัน แต่หากจะให้ดี คาถาควรมีความสั้น กระชับเข้าใจง่าย จดจำง่าย สามารถระลึกเอามาใช้ได้ในเวลาฉุกเฉินฉับพลัน ยกเว้น คาถาที่ใช้ในพิธี หรือในห้องสวดมนต์

๑๐) ความสละสลวยของคำที่ใช้ คาถาที่แต่งได้ดี สละสลวยงดงาม คล้องจองกัน จดจำง่าย ไพเราะน่าฟัง จะยังผลให้เกิดความน่าศรัทธา และความนิยมในการใช้คาถานั้นๆ เมื่อใช้คาถานั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ก็จะมีผลให้คาถามีความศักดิ์สิทธิ์

เวทย์มนตร์คาถาในปัจุบันจึงเป็นเหมือนภาพสะท้อนวิถีชีวิตของสังคมชาวอำเภอเถิน คือ รู้ว่าเมื่อใดที่สังคมอยู่ไม่เป็นสุขคนอำเภอเถินจะพากันไปประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์แบบพุทธ มนต์ในการสืบชาติ ลดเคราะห์ เพื่อคลายทุกข์เหล่านั้น เวทย์มนตร์คาถาจึงมีบทบาทมากในสังคม เมื่อเกิดความเดือดร้อน แต่ในสังคมปัจจุบันเวทย์มนตร์คาถามีบทบาทน้อยลง เพราะคนหันไปพึ่งความสุขทางโลก คือเทคโนโลยีมากกว่า และยิ่งไปกว่านั้นปัจุบันโบราณที่จารึกเวทย์มนตร์คาถาได้ กลายเป็นการค้าขาย หรือที่เรียกว่า “พุทธพาณิชย์” เพราะผู้นิยมสะสมถือว่าเป็นหนังสือโบราณของ ล้านนาที่ปัจุบันนี้หาคนอ่านได้ยากนักจึงทำให้ประสิทธิ์คุณและคุณประโยชน์ของเวทย์มนตร์คาถาที่อยู่ในปัจุบันนั้นลดลงไปด้วย

๔.๑.๔ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ หมายถึง เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในอดีต และสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำ หรือสร้างแนวความคิดไว้ทั้งหมด รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดจากเจตจำนงของมนุษย์ ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือธรรมชาติที่มีผลต่อมนุษยชาติ

ดังคำสัมภาษณ์นายประชา มณีวงศ์ ได้ให้ข้อมูลไว้^{๑๐}ว่า คุณค่าของเวทย์มนตร์คาถาในปัจุบันที่มีต่อประวัติศาสตร์ คือทำให้ทราบถึงประวัติความรู้เรื่อง และความเป็นไปของบรรพบุรุษในอดีต ทั้งการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ซึ่งเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดสังคมล้านนาในทุกวันนี้ ประวัติศาสตร์ทำให้เรารู้อดีต แล้วนำมาใช้ประโยชน์ในปัจุบันและอนาคต ปัจุบันแม้ความเชื่อและคุณประโยชน์ของเวทย์มนตร์คาถาจะลดน้อยลงไปตามความเจริญของโลกก็ตาม แต่เวทย์มนตร์คาถาเหล่านี้ก็ยังทรงคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ ความงามแห่งศิลปะจากความศรัทธาที่บรรพบุรุษของผู้คนในดินแดนล้านนาได้ฝากไว้ คือปัจุบันให้อนุชนรุ่นหลังได้ค้นคว้าศึกษาและชื่นชมในภูมิปัญญาของ

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายประชา มณีวงศ์ (พ่อแทน), (ผู้ทรงคุณวุฒิตำบลเถินบุรี) บ้านป่าตาล ตำบลเถินบุรี อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

บรรพชนในอดีต ที่ยังคงจะเป็นความลึกลับและยิ่งใหญ่แห่งพลังที่เหนือคำอธิบาย จากอดีตจวบจนปัจจุบัน อันจะปรากฏอยู่บนโลกใบนี้ตราบชั่วกาลนาน

โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ไทยที่ผ่านมา คือ เมื่อสงครามอินโดจีน ดำเนินทหารผี สุดยอดทหารไทย ใน สงครามเวียดนาม ผบ.ทหารเวียดนามเหนือได้ส่งใบปลิวนี้เพื่อเป็นคำเตือนต่อทหารเวียดนามเหนือ เองและฝ่ายพันธมิตรคือเวียตกง และเวียตมิน ถ้าหากปะทะกับกองกำลังไม่ปรากฏฝ่ายให้พวกทหารพึงระลึกไว้ว่า

๑) ถ้าปะทะกับศัตรูที่ยิงต่อสู้กับเราแล้วหยุดยิงเป็นระยะๆ และมีปืนใหญ่ยิงสนับสนุนมานั้นคือ ทหารอเมริกัน

๒) ถ้าปะทะกับศัตรูที่ยิงต่อสู้กับเราแล้วหมอบหรือคลานต่ำนั้นคือ ทหารเวียดนามใต้

๓) ถ้าปะทะกับศัตรูที่ยิงต่อสู้กับเราแล้วอยู่กับที่ไม่เคลื่อนไหวนั้นคือ ทหารลาว

๔) ถ้าปะทะกับศัตรูที่ยิงต่อสู้กับเราแล้วไม่มีปืนใหญ่หรือนกยักษ์ (เครื่องบิน) มาสนับสนุนไม่รู้จักหยุดยิง ไม่รู้จักหมอบ ไม่รู้จักคลาน ไม่รู้จักถอย เอาแต่วิ่งเข้าใส่ บางรายยังไม่ตาย บางรายยังไม่เข้า จงระวังไว้นั้นคือ ทหารไทย

พิธีปลุกเสกกระดับเขียนจากสี่เกลิจึง ที่ทำให้ชนะศึกอินโดจีนนั้น เกิดอะไรขึ้นขณะทำพิธี ฟังดูแล้วน่าจวนชนลูก ทำให้เป็นที่กล่าวขานกันต่อมาอีกนาน

ในสมัยสงครามเกาหลี ทหารไทยที่พกพระพิมพ์ของหลวงพ่อดำไม่ว่าปางใด พิมพ์เล็กหรือใหญ่ ต่างอยู่ยงคงกระพันรอดตายกันมาทุกคน รวมทั้งบรรดาอัศวินแหวนเพชร หรือพวคนายตำรวจในยุคนั้นต่างก็มีพระนางพญาของหลวงพ่อดำกันถ้วนทั่ว พิธีปลุกเสกกระดับชาติได้ทำกันที่วัดบวรนิเวศน์วิหาร โดยเริ่มพิธีตั้งแต่อาทิตย์เริ่มอัสดง จนถึงรุ่งอรุณของวันใหม่ เป็นพิธีที่ใหญ่โตมโหฬารยิ่งกว่าการปลุกเสกครั้งใดๆ ท่ามกลางเหล่าทหารหาญที่คอยป้องกันอยู่รอบนอก ไม่ให้ผู้ใดรบกวนสมาธิของเกจิอาจารย์ทั้งสิ้น ภายในห้ามออกภายนอกห้ามเข้า ภายในตัววัดเมื่อพลบค่ำจึงมีแต่ความวิเวกวิงว่งของบรรยากาศ ทำให้ทหารทุกคนทั้งรอบนอกกรอบในวัดตื่นตัวกลัวกันตลอดคืน ก็ใครเล่าจะกล้าหลับตานอนได้ในบรรยากาศเช่นนั้น มีรายการชนลูกชนพองเห่อชาขึ้นตามแขนขาไปจรดต้นคอกันถ้วนทั่วอย่างช่วยไม่ได้ระงับไม่อยู่ ที่ท่ามกลางความเจียบสัจด์ปราศจากแม้เสียงแมลงกลางคืนที่เฝ้ามายตลอดคืนแล้ว จู่ๆเกิด มีเสียงกรีดร้องอย่างโหยหวนทำลายความวิงว่ง มาจากทุกสารทิศที่ไม่ใช่เสียงเดียวเทศเดียวแต่หลายเสียง มันดังก้องเข้าไปในจิตวิญญาณของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ จากนั้นยังปรากฏร่างของวิญญาณ ที่มาทั้งในรูปผู้คน เภา มากมายนับไม่ได้เป็นร้อยเป็นพันบ้างเดินบ้างวิ่งบ้าง มีมาไม่ขาดสาย ในบริเวณวัดพร้อมทั้งเสียงกรีดร้องนั้นยังดังอยู่อย่างต่อเนื่อง กับยังปรากฏหมอกควันพวยพุ่งออกมารอบๆพระอุโบสถ ขวนให้พยานสายตาในที่นั้นหนาวเย็นวูบวาบไปถึงตับไตไส้พุงแม้จะเป็นเหล่าทหารกล้า เหตุการณ์ที่เกิดระหว่างการปลุกเสกนี้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาทุกคนที่อยู่ บริเวณนั้น ให้เป็นที่โจษขานกันมาหลายยุคหลายสมัย คงไม่มีครั้งใดจะแรงและทรงพลัง

ภาพเท่าจวบจนยุคปัจจุบัน การปลุกเสกใช้เวลา ๑๒ ชั่วโมง โดยพระทั้งสี่รูปจะนั่งนิ่งอยู่ในท่าเดิมไม่ขยับเขยื้อนเป็นการรวมพลังจิต ให้มีอนุภาพที่แก่กล้าแล้วรวมพลังไปที่ผ้าประเจียดที่วางอยู่บนพานทอง เพื่อให้ได้ผลเต็มร้อย

หลังเสร็จพิธีหลวงพ่อทั้งสี่ จึงมอบผ้าประเจียดให้กับพลตรี หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต เพื่อนำไปใช้ปกป้องทหารในสงครามต่อไป ก่อนนำออกแจกจ่าย ยังมีการทดลอง ความอยู่ยงคงกระพัน โดยการนำผ้าประเจียดไปลองยิงดู ซึ่งถ้าไม่ได้ผลหลวงพ่อทั้งสี่องค์ ท่านจะทำพิธีให้ใหม่ แต่ปรากฏว่างานแรกครั้งเดียวหลังทันใด ใช้ได้ทันที

ในสมัยสงครามอินโดจีน ในช่วงที่กำลังร้อนระอุ ทหารไทยถูกประณามว่า เป็นทหารผิตอนั้นทหารไทยมีหน้าที่ต้องบุกเข้ายึดเมืองศรีโสภณให้ได้ แต่ไม่ใช่ของง่ายเลยเพราะฝ่ายตรงข้ามคือทหารญวนกับทหารมอริออคโคมีมากกว่า อุปกรณ์การฆ่าทันสมัยกว่าแน่นอนกำลังใจย่อมดีกว่า รวมถึงความชัดเจนในการเชือดการปาดคล่องตัวกว่าเรียกว่าเชี่ยวชาญกันทุกคน เพราะเหตุนี้ ท.ทหารไทยจึงมองหาทางออก มองหาสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ คือความเหนียวแบบไร้เทียมทานหรืออยู่ยงคงกระพัน ดังนั้นวันบุกเข้าจู่โจมจึงเกิดเหตุการณ์ประหลาดขึ้น คือ

เมื่อวันที่ทหารไทยบุกเข้าศรีโสภณนั้น ทหารญวนกับมอริออคโคต่างสาตกระสุนมาดุด่าพ่น แต่หาได้ระคายเคืองผิวทหารไทยอย่างไรไม่ ไม่ว่าจะยิง จะแทงฟันเชือด ปาด เด็ด ดึง ทหารไทยอย่างไรก็ไม่มีผู้ใดเลือดตกอกมาสักหยด ทหารต่างชาติเหล่านั้นไม่เคยเชื่อหรือรับรู้ในเรื่องวิชาอาคม เวทมนตร์คาถา ตอนนั้นรู้อย่างเดียวว่า ทหารไทยฆ่าไม่ตาย กับที่เหลือตัวใครตัวมัน หดกำลังใจที่จะต่อสู้ยึดพื้นที่เอาไว้ได้ เพราะถูกฆ่าอยู่ฝ่ายเดียว เห็นไพร่พลล้มตายเกลื่อน จึงพากันทิ้งเมืองเอาตัวรอด งานนี้ทหารญวนกับมอริออคโคถูกจับได้อย่างมากมายพร้อมทั้งอาวุธปืนเป็นจำนวนมาก

ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากอนุภาพ ของผ้าประเจียด ที่สี่หลวงพ่อทำการปลุกให้ไปแจกทหารที่ออกรบ ข้าราชการเสนาบดี ของทหารไทย ข้าราชการยังไม่เข้าแถวไม่เข้าไม่ระคายเคืองผิว กับการอยู่ยงคงกระพันของเหล่าทหารกล้า ทำให้สี่เซียนดังไปเจ็ดย่านน้ำ หลวงพ่อทั้งสี่ได้แก่

- ๑) หลวงพ่อ ชวน (โสภาสี) แห่งสำนักเขาบางמד
- ๒) หลวงพ่อแฉ่ง แห่งวัดบางพั้ง
- ๓) หลวงพ่อบาต แห่งวัดบางกระบือ
- ๔) และหลวงพ่อบง แห่งวัดหน้าต่างนอก

กรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศสครั้งนั้น รัฐบาลไทยได้นิมนต์หลวงพ่อทั้งสี่องค์นี้มาทำพิธีปลุกเสกผ้าประเจียด เพื่อแจกจ่ายกับทหารที่ออกรบทุกคน เพื่อเป็นการป้องกันตัวกับเรียกขวัญกำลังใจ พิธีปลุกเสกกระทำกันที่วัดบวรนิเวศวิหารโดยเริ่มพิธีตั้งแต่ตะวันตกดิน แล้วปรากฏมีเหตุการณ์ประหลาดเกิดขึ้นในวันทำพิธี

เหตุการณ์เมื่อสงครามอินโดจีน จึงเป็นประวัติศาสตร์สำคัญอย่างหนึ่งของพระเถระทั้งสี่ และเหล่าทหารกล้าที่เรียกว่า ทหารผีไทย อันเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังเวทย์มนตร์คาถาที่มีมาในประวัติศาสตร์

เวทย์มนตร์คาถาในบ๊องของชาวอำเภอเถินนอกจากจะบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของความเป็นล้านนาแล้วยังบอกถึงเรื่องราวในอดีตที่แสดงออกมาในรูปของภาษาเขียนโดยเฉพาะเรื่องของประวัติศาสตร์ของแต่ละเมืองในดินแดนล้านนาและเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่บันทึกในเรื่องของตำรายาเวทย์มนตร์คาถาและเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาล้านนา และวิถีชีวิตของคนในแต่ละยุคสมัย การเมืองการปกครอง ยืนยันประวัติศาสตร์และเป็นคนภาคภูมิใจของชาวล้านนาอำเภอเถิน

๔.๑.๕ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

ความเชื่อในเรื่องราวของอิทธิปาฏิหาริย์ของคนล้านนาโดยเฉพาะ อำเภอเถินนับวันจะมีเพิ่มมากขึ้นทำให้วงการของเรื่องเวทย์มนตร์คาถา และเครื่องรางของขลัง คึกคักตามไปด้วย ยิ่งกระแสในช่วงต้นๆปีที่มีหอดูที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของประชาชนออกมา ชี้นำ ด้วยการเดินสายออกรายการโทรทัศน์ แนะนำให้หาเช่าเครื่องรางของขลังต่างๆเพื่อแก้เคล็ด เสริมดวงด้วยแล้วยังทำให้เครื่องรางของขลังกลายเป็นที่สนใจของคนไทยที่ยามนี้กระแสการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ผันผวนยังต้องการหาที่พึ่งทางใจมากขึ้นแตกต่างจากพุทธพาณิชย์อันเกี่ยวกับเศรษฐกิจโดยตรง^{๑๑}

พุทธพาณิชย์ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงการซื้อขายพระเครื่องอย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่ยังหมายถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่ใช้ความเชื่อ ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมาแปลงเป็นเงินหรือทรัพย์สิน ดังความหมายของพุทธพาณิชย์ไว้ว่า

พุทธพาณิชย์ คือ กระบวนการค้าขายความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนาโดยใช้วัตถุหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือพระรัตนตรัย มาเป็นเครื่องมือสร้างรายได้แสวงหาผลประโยชน์ในทางพาณิชย์ กล่าวคือ เป็นการใช้จ่ายเงินเพื่อแสดงออกซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนิกชนกับพุทธศาสนา ที่บ่งบอกถึงความใกล้ชิดและลักษณะความสัมพันธ์ที่มีร่วมกัน ผ่านกิจกรรมหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การเช่าบูชาพระเครื่อง พระบูชา การทำบุญพระพุทธรูปปางประจำวันเกิด การสักการะพระพุทธรูปด้วยดอกไม้ ธูป เทียน ทอง ที่ทางวัดจัดบริการไว้ให้ เป็นต้น

ในส่วนพุทธศาสนาสอนให้คน ลด ละ เลิก กิเลสทุกชนิด สอนให้ใช้สติและปัญญาในการแก้ปัญหา รวมถึงสอนให้มีใจที่เป็นกุศล หมั่นทำบุญทำทาน แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยใช้พลังศรัทธาตรง

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูโสภณศีลพานุรักษ์ เจ้าคณะตำบลแม่ถอด, เจ้าอาวาสวัดดอนชัย อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

นี้มาหาประโยชน์ใส่ตนเอง บางรายใช้ความศรัทธาสร้างเรื่อง (โกหก) ขึ้นมาเอง เพื่อให้เข้าใจว่าพระเกจิรูนั่น เจริญรุ่งเรืองนี้มีความขลังความศักดิ์สิทธิ์ เพื่อปั่นราคาของเหรียญหรือพระเครื่องรางที่ตนเองครอบครองอยู่ก็มี บางวัดใช้วัตถุและสิ่งปลูกสร้าง หรือมีกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อให้คนมาทำบุญและบริจาคเงินเข้าวัดเป็นต้น แนวปฏิบัติเหล่านี้ถือว่าเป็นพุทธพาณิชย์ทั้งสิ้น และเป็นกิจกรรมที่พึงได้รับความรังเกียจจากสังคมเป็นอย่างยิ่ง

แต่มองอีกมุมหนึ่งนับเป็นอันสงคของประเทศที่มีพระพุทธศาสนา เพราะผลจากพระพุทธศาสนา^{๑๒} จึงทำให้เกิดจารีต, ประเพณี, วัฒนธรรม และตามมาด้วยกระแสการตลาดขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปได้ การพาณิชย์กรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นสิ่งที่ดี ไม่ใช่สิ่งเลวร้ายเลย เพราะเท่ากับเป็นการโปรดสัตว์ทางโลก ทางอ้อมนั่นเอง แต่เมื่อใดก็ตามที่ความโลภ ความมุ่งหวังทางการค้า เข้าครอบงำแล้ว มันก็จะแปลงร่างกลายเป็น “พุทธพาณิชย์” ได้ไม่ยากนัก สิ่งนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน เป็นเรื่องภายใน เป็นเรื่องของจิต ไม่ใช่พฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกและเห็นได้ชัด จึงยากนักที่จะกลายได้ว่าพุทธพาณิชย์อยู่ที่ใดบ้าง เพราะพุทธพาณิชย์แทรกอยู่ในความคิด ในจิตของเราเอง

การทำพาณิชย์กรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่เรื่องของพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นเรื่องทางโลก ไม่ใช่เรื่องทางธรรม ดังนั้น จึงไม่ขอเข้าไปก้าวก่ายว่าดีหรือเลวประการใด เช่น กรณีคนเอารูปพระพุทธรูปเจ้าไว้ที่ทางเกวียนขึ้นใน ซึ่งในทางวัฒนธรรมฝรั่ง ก็ไม่ถือว่าเป็นการลบหลู่ แต่สำหรับวัฒนธรรมไทย เราถือว่าเป็นการลบหลู่ ดังนั้น กระบวนการดูแลตรวจสอบ จึงเป็นเรื่องทางโลกที่เขาจะจัดการกันเอง ไม่ใช่กระบวนการทางธรรมอันใด เพราะในทางธรรมแล้ว ไม่มีค่าอะไรทั้งสิ้น จะสูงหรือต่ำ จะเป็นอวัยวะอะไร ก็ไม่มีค่าให้ยึดว่าดีหรือชั่ว สุดท้ายก็อนิจจัง เสื่อมสลาย แสดงธรรม แสดงอนิจจังได้เหมือนกันทั้งสิ้น ในบทความนี้ จึงไม่ได้คัดค้านหรือเห็นด้วยอันใดเลยกับพาณิชย์กรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพราะไม่ใช่เรื่องทางธรรม เป็นเรื่องทางโลกที่คนทางโลกเขาจะจัดการกันเองตามความเหมาะสม สำหรับผู้เขียนบทความ จะขอเพ่งเล็งเฉพาะเรื่องจิตของบุคคลที่ต้องการเข้าถึงธรรมให้ได้ธรรมจริงเท่านั้น เมื่อได้เข้าใจธรรมที่แท้จริงแล้ว จะใช้สมมุติทางโลกจัดการอย่างไรต่อไปก็สุดแล้วแต่จะพิจารณา

น่าสังเกตว่าในช่วงนี้ภาวะเศรษฐกิจของโลกตกต่ำ คนทำมาหากิน คนค้าขายหรือทำธุรกิจที่เขามีความเชื่อในเรื่องของเวทย์มนตร์คาถาอิทธิปาฏิหาริย์ต่างก็ต้องหันมาพึ่งเครื่องรางของขลังที่เขาเชื่อว่าจะช่วยเขาได้ในยามนี้ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะหันไปพึ่งเรื่องของเวทย์มนตร์คาถา เมื่อเป็นเช่นนี้เวทย์มนตร์คาถาจึงมีคุณค่าต่อเศรษฐกิจในสังคม

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายอุดม วงศ์นาค ข้าราชการครูบำนาญ, บ้านห้วยแก้ว อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

คุณค่าของเวทย์มนตร์คาถาใช้ว่าแต่คนในสังคมล้านนาอำเภอดินพ่านนั้น นักการเมืองไทยก็ถือเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความเชื่อในเรื่องราวของเวทย์มนตร์คาถาเครื่องรางของขลัง ซึ่งนักการเมืองที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรทั้งสภานและสภาล่างนั้นต่างล้วนแล้วแต่มีเวทย์มนตร์คาถาพระเครื่อง เครื่องรางป้องกันตัวเองแทบทั้งสิ้น ดังคำสัมภาษณ์พระครูสุวรรณทัตสนสุนทร^{๑๓}ว่า เวทย์มนตร์คาถาในสมัยปัจจุบันนี้บรรดาพระเกจิอาจารย์จะนิยมทำเป็นรูปของตะกรุดและเครื่องรางต่างๆ ที่กำลังมาแรง ปัจจุบันเครื่องรางของขลังที่คนทั่วๆ ไปเชื่อว่าจะสามารถบันดาลโชคลาภ ความร่ำรวยให้กับผู้บูชาจะมีอีกหลายอย่างทั้งพระพิฆเนศ กุมารทอง นกคุ้ม มารุมเรียกทรัพย์ และที่น่าจับตามองและคาดว่าจะได้รับความนิยมไม่แพ้ชุกคือเศรษฐีทั้ง ๙ ในพุทธทำนาย ซึ่งปัจจุบันนี้มีพระเกจิอาจารย์จากหลายๆ วัดเริ่มที่จะปลุกเสกกันแล้ว เนื่องจากว่าผู้คนในสมัยนี้มองเห็นคุณค่าของเวทย์มนตร์คาถาที่มีต่อเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตามกระแสในเรื่องเวทย์มนตร์คาถาและเครื่องรางของขลังของคนในอำเภอดินพ่านนี้ก็จะเน้นบูชาเครื่องรางของขลังกันมากกว่าการท่องบ่นเวทย์มนตร์คาถาต่างๆ สาเหตุเพราะภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัวคนส่วนใหญ่ขาดที่พึ่งจึงต้องหันไปพึ่งพา “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” ที่เป็นวัตถุเพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่สำคัญคนที่สร้างเครื่องรางของขลังเขาก็ดูกระแสความนิยมของคนในสังคมนั้นๆ ด้วยว่าเป็นไปในทิศทางไหนเขาก็จะเริ่มจัดสร้างโดยอาศัยเวทย์มนตร์คาถา จะเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมตลอด

ในด้านเศรษฐกิจนี้ บุคคลผู้เชื่อมั่นในเรื่องเวทย์มนตร์คาถานั้น โดยมากมีจิตที่เลื่อมใสบริสุทธิ์ เมื่อมีการเชื่อถือแล้วทำให้จิตใจสบาย มีที่พึ่งทางใจ ส่วนผู้ที่มีเวทย์มนตร์คาถาและเกจิอาจารย์ต่างๆ ก็จะทำอาชีพการให้บูชาวัตถุมงคล เช่น ตะกรุด เครื่องรางของขลังต่างๆ ที่ตนเองได้สร้างขึ้นด้วยการเสกของเวทย์มนตร์คาถาตามที่ตนได้ร่ำเรียนมาจากครูบาอาจารย์ เมื่อมีการบูชาในราคาต่างๆ จึงทำให้เกิดธุรกิจหมุนเวียนไม่ขาด จากธุรกิจเล็กๆ ก็เริ่มขยายใหญ่ขึ้น สร้างความศรัทธา ความศักดิ์สิทธิ์เรียกผู้คนให้เข้ามาหาเป็นจำนวนมาก และเมื่อผู้คนนำวัตถุมงคลเหล่านั้นมาบูชาติดตัวแล้วก็มีอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ ทำให้ผู้ที่ใช้หรือพกติดตัวเกิดความเชื่อถือและเป็นที่พึ่งได้ เช่น ขอโชคลาภ หวย ล็อตเตอรี่ ขอสิ่งที่ตนต้องการได้สมปรารถนา เป็นต้น จนผู้คนเกิดความเชื่อในอำนาจของวัตถุที่ตนเองมองไม่เห็น มีจิตศรัทธาเลื่อมใสเวทย์มนตร์คาถาในวัตถุมงคลเหล่านั้นถึงกับให้เงินสมนาคุณเพิ่มขึ้นกว่าการบูชา ก่อให้เกิดธุรกิจการเงินทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณทัตสนสุนทร, เจ้าคณะตำบลล้อยมแรด, เจ้าอาวาสวัดอุมลอง อำเภอดินพ่าน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๔.๒ วิเคราะห์อิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาในป๊อบสา

จากการวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาในป๊อบสา เขตพื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปางนั้น พบว่าเวทย์มนตร์คาถาในป๊อบสามีอิทธิพลต่อบุคคล / ครอบครัว / สังคม / ศาสนา และภูมิปัญญาของคนอำเภอเถินอยู่มากมายหลายด้านด้วยกัน ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ อิทธิพลต่อบุคคล

อิทธิพลของความเชื่อของคนล้านนา ความเชื่อของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ ทั้งให้คุณประโยชน์และให้โทษแล้วมนุษย์ไม่สามารถค้นหาสาเหตุมาอธิบายได้ ทำให้เกิดความหวาดกลัว สำหรับบริบทของสังคมไทยในทุกภาคส่วน มีความเชื่อที่หลากหลาย อันเป็นที่มาของความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณี มีธรรมเนียมและรูปแบบการปฏิบัติที่แปลกแตกต่างกัน

อิทธิพลความเชื่อของคนล้านนาของแต่ละบุคคล มีอะไรบ้าง ที่ปรากฏอยู่ในสังคม ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมล้านนา สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มของความเชื่อ^{๑๔} ดังนี้

๑. ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความเชื่อจึงมุ่งเน้นพระรัตนตรัยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ

ก) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้นจะตามสนอง ซึ่งมีความเชื่อว่า ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้

ข) ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ สัตว์โลกทั้งหลายย่อมเวียนว่ายตายเกิดวัฏสงสาร ตามผลแห่งกรรมของตน เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ค) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ

ง) ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคมอันเป็นอิทธิพลอย่างมาก เป็นความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับที่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถพิสูจน์ทราบได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แยกออกได้เป็น ๒ เรื่อง คือ

ก) ความเชื่อเรื่องอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถา เป็นจำพวกตัวอักษรหรืออักขระที่ผูกเป็นข้อความ ถือว่ามีอำนาจลึกลับแฝงเร้นอยู่ เมื่อนำไปใช้ตามที่กำหนด เช่นคาถาอาคมนำไปบริกรรมเสกเป่าหรือสวด เชื่อว่าจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์หรือเกิดความขลัง ปัจจุบันความเชื่อประเภทนี้ได้ลดน้อยลง ด้วยเหตุความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายเจริญ วงศ์เศรษฐี รองนายก อบต ตำบลนาโป่ง, บ้านสันป่าจี้ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เป็นอิทธิพลความเชื่อของบุคคลที่มีมาช้านานในสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เชื่อว่า สามารถป้องกันอันตราย ยิง แทะ ฟันไม่เข้า เช่น เหล็กไหล เขี้ยวเสือ ฯลฯ

แม้อำนาจสิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นตัวตน ถือว่ามีอิทธิฤทธิ์และอิทธิพลต่อความเชื่อของบุคคลสามารถให้คุณให้โทษก็ได้ สิ่งเหล่านี้ ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถหาบทสรุปได้แน่ชัดว่ามีจริงหรือไม่บางครั้งในสิ่งที่เกิดขึ้นก็มีเหตุอันน่าเชื่อถือ

โดยเฉพาะพิธีกรรมสืบชาติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชาวอำเภอเถินอย่างยิ่ง ประเพณีสืบชะตา เป็นประเพณีที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวอำเภอเถิน จังหวัดลำปางอย่างแน่นแฟ้นสืบทอดกันมาแต่โบราณกาลเพราะมีความเชื่อมั่นว่าพิธีสืบชะตานี้เป็นการต่ออายุทั้งของตัวเองและญาติพี่น้องบริวาร หรือชะตาของบ้านเมืองให้มีอายุยืนยาวสืบไปก่อให้เกิดความสุขความเจริญอีกทั้งเป็นการขจัดภัยอันตรายต่างๆ ที่จะบังเกิดขึ้นให้คลาดแคล้วจากบาปเคราะห์และสิ่งชั่วร้ายทั้งมวลก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งจะมีผลส่งให้บ้าน เมืองมีความสงบสุขและมีความอุดมสมบูรณ์สืบไป คนสมัยก่อนมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ได้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแตกฉานลึกซึ้งก็เลยมีความคิดที่จะมาทำให้บ้านเมืองและคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดีจึงได้นำเอาพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพมาผสมผสานเป็นพิธีสืบชะตาขึ้นทั้งนี้เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ใจความกังวลใจต่อบาปเคราะห์ต่างๆ ของมนุษย์ให้จางหายไปประสบแต่เรื่องดีเรื่องเจริญเพราะยึดหลักที่ว่าผู้ใดหมั่นฟังธรรมเป็นนิจรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน และเป็นผู้รักษาดนไม่ประมาท ย่อมจะมีชีวิตที่ยืนยาว บางตำราการสืบชาติก็นิมนต์พระมาทำพิธีรูปเดียว โดยที่พระเถระ หรือพระสงฆ์รูปนั้นจะใช้เวทย์มนตร์คาถาเสกฝ้ายคล้องคอผู้สืบชาติด้วย

๔.๒.๒ อิทธิพลต่อครอบครัว

เวทย์มนตร์คาถานี้ เป็นการเสริมกำลังใจที่เป็นอิทธิต่อบุคคล และครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่เชื่อถือในการบูชายันต์เทียน^{๑๕} การทำพิธีสามารถทำแทนกันได้เป็นการส่งจิตใจถึงกันเพื่อสร้างความอบอุ่นให้กับครอบครัวและเชื่อว่าทำให้ครอบครัวบเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน ตามธรรมชาติของมนุษย์เรานั้น เป็นผู้มีความจิตใจสูง เมื่อเกิดทุกข์ภัยขึ้นก็ย่อมแสวงหาที่พึ่งที่อาศัย เพื่อให้รอดพ้นจากทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้น เหตุใดมนุษย์เราจึงจำต้องหาที่พึ่ง เรื่องที่พึ่งนี้มนุษย์เราได้ค้นคว้าหากันมาแต่

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลบรรณกิจ เจ้าคณะตำบลแม่ปะ, เจ้าอาวาสวัดแม่ปะดอย อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

ดึกดำบรรพ์แล้ว เพราะมนุษย์เรารั้งแต่เริ่มเกิดมา ก็พกเอาความกลัวประจำติดตัวมาด้วย ความกลัวของมนุษย์มีมากเท่าไร เป็นเหตุให้แสวงหาที่พึ่งมากเท่านั้น

ในที่สุดแม้กระทั่งต้นไม้และภูเขาก็กลายเป็นที่พึ่งของมนุษย์เราได้ตามเหตุการณ์ สำหรับที่พึ่งทางพุทธศาสนานั้น ที่พึ่งที่ดีอย่างแท้จริงและมั่นคงนั้น ได้แก่ พระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า จัดว่าเป็นที่พึ่งอันดีเลิศ สามารถช่วยให้หมดทุกข์หมดภัย การบูชายันต์เทียนนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อครอบครัวชาวล้านนาโดยเฉพาะอำเภอเถิน มณฑลคาบอังกาบที่เป็นพุทธคุณถือว่าเป็นมงคลยิ่งต่อบุคคลและครอบครัว ตามข้อความในพุทธภาษิตยืนยันเอาไว้ว่า

พาหุง เว สรรณัง ยันติ ปัพพะตานิ วนานิ จะ

อารามะรุกขะ เจตยะนิ มนะสสา ภาเยตฺตชิตา.

เนตัง โข สรรณัง เขมิง เนตัง สรรณะ มุตตะมัง

เนตัง สรรณะ มาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะติ^{๑๖}

พวกมนุษย์ถูกภัยคุกคาม พวกกันยิดถือวัตถุเป็นอันมาก คือ ภูเขาทั้งหลายบ้าง ป่าไม้ทั้งหลายบ้าง อารามพฤกษาและเจดีย์ทั้งหลายบ้าง เป็นสรณะที่พึ่ง วัตถุมีภูเขาเป็นต้นนั้น มิใช่ที่พึ่งอันปลอดภัย มิใช่ที่พึ่งอันสูงสุด มนุษย์จะมาพึ่งภูเขา ว่าเป็นสรณะที่พึ่งแล้ว จะพ้นจากทุกข์หาได้ไม่

โย จะ พุทธัง จะ ธัมมัง จะ สังฆัง จะ สรรณัง คะโต

จัดตาริ อะริยะสัจจานิ สัมมปปัลลวาสะ ปัสสะติ

ทุกขัง ทุกขะสะสมปาตัง ทุกขัสสะ จะ อะตีกะมัง

อะริยัญ จัณฐังคิกัง มัคคัง ทุกขูปะสะสมะคามินัง

เอตัง โข สรรณัง เขมิง เอตัง สรรณะมุตตะมัง

เอตัง สรรณะมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะติ^{๑๗}

ส่วนบุคคลใดถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะที่พึ่ง บุคคลนั้นย่อมเห็นอริยสัจทั้ง ๔ คือ ทุกข์เหตุเป็นแดนเกิดขึ้นพร้อมแห่งทุกข์ การก้าวล่วงทุกข์เสียได้ และหนทางมีองค์ ๘ ที่ได้ดำเนินถึงความดับทุกข์ได้ด้วยปรีชาอันชอบ พระรัตนตรัย มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น และเป็นที่พึ่งอันปลอดภัย เป็นสถานที่พึ่งอันสูงสุด มนุษย์มาถึงพระพุทธเจ้าเป็นต้นว่า เป็นสรณะที่พึ่งแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ได้ ที่กล่าวมานี้เวทย์มนตร์คาถาที่เป็นพุทธคุณอันจัดอยู่ในรูปแบบของยันต์เทียนที่มีอิทธิพลยิ่งต่อครอบครัวในสังคมชาวอำเภอเถินในสมัยนี้อย่างยิ่ง

อิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาอีกอย่างหนึ่ง ที่มีต่อครอบครัวของแต่ละบ้านในอำเภอเถิน คือ พิธีกรรมส่งเคราะห์การส่งหรือพิธีกรรมในการส่งเวทย์ตามแบบล้านนา เมื่อมีเหตุการณ์ไม่ดีเกิดขึ้น

^{๑๖} ญาณสมปโนน, **คู่มือสมาธิ**, (ลำพูน : ร้านวิทยุ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๙-๑๒๐.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๐.

เช่น ความเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย ประสบเหตุ เช่นไฟไหม้บ้าน หรือมีเคราะห์ร้ายต่างๆ บ่อยครั้ง ซึ่งเชื่อกันว่าอาจมีสาเหตุเนื่องจากถูกผีหรืออำนาจอื่นกระทำ การแก้ไขอย่างหนึ่งคือ การส่งหรือการสังเวยแก่เทพหรือผิวนั้นๆ โดยตรงเพื่อจะได้พ้นจากสภาพที่เลวร้ายนั้นๆ ได้ ซึ่งพิธีส่งมีหลายชนิด เช่น ส่งชิต ส่งกิว ส่งผีส่งเทวดา ส่งเคราะห์ ส่งแกน เป็นต้น

ส่งเคราะห์บุคคลที่ถูกไล่ความ ประสบอุบัติเหตุ เป็นไข้ ค้าขายขาดทุน ทำงานมักผิดพลาดหรือเกิดความเสียหายบ่อยๆ ภายในครอบครัว ถือว่าบุคคลผู้นั้นมีเคราะห์มากระทบ การส่งเคราะห์จะทำให้เคราะห์ทั้งหลาย ตกไปได้ ส่งอุบาทว์ ๘ ประการ หรือ อภิไทโถวิบาทว์ อุบาทว์คือสิ่งที่นำมาซึ่งความเป็นเสนียดจัญไรให้แก่ตัวเอง แก่ครอบครัวและแก่บ้านเมือง ซึ่งสิ่งที่เป็นอุบาทว์นี้หมายรวมทั้งความไม่ดีไม่งามต่างๆ ที่จะทำให้วิถีชีวิตของผู้ประสบพบเห็นยังลางร้ายต่างๆ เช่นเดียวกับชิต คือเป็นการแสดงให้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ เรียกว่าลางสังหรณ์ ซึ่งอาจมาในรูปของสัตว์ ๒ เท้า ๔ เท้า สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์น้ำ สัตว์ปีกซึ่งถือกันว่าเทวดามาแสดงนิมิตให้เห็นเรียกว่า อุบาทว์ ทั้งนี้สิ่งที่เห็นนั้นอาจจะเห็นเป็นของแปลกพิศดารหรือไม่เคยพบเคยเห็นก็ได้รู้ได้เห็นได้ยินได้ฟังได้ฝัน ถือเป็กลางมาบอกเหตุล่วงหน้า เมื่อได้พบได้เห็นได้ยินได้ฟังแล้ว โบราณจารย์โดยเฉพาะชาวเถรวาทโบราณท่านให้รับหาทางแก้ไขเสียภายใน ๓-๕ วัน เมื่อเจอเหตุการณ์เช่นนี้ในครอบครัว หรือในบ้านในเรือนเราท่านให้รับจัดพิธี บูชาส่ง ถอน สะเดาะเคราะห์ หรือ รตนน้ำมนต์เสีย เหตุการณ์ร้ายก็จะไม่เกิดขึ้น

๔.๒.๓ อิทธิพลต่อสังคม

อิทธิพลความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติของสังคมล้านนา นอกจากจะนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ชาวล้านนายังเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ นับถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และวิญญาณต่างๆ ในธรรมชาติที่ช่วยปกป้องคุ้มครองให้ผู้คนในสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ดังที่ปรากฏอยู่ในจารึก ๒ เรื่องคือ ความเชื่อในเรื่องเรือนยันต์ อันเป็นเวทย์มนตร์คาถาที่ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลในการทำกุศลกิจกรรม หรือเป็นคาถาขับไล่สิ่งชั่วร้าย มิให้เกิดขึ้น ความเชื่อเรื่องเสื่อบ้าน เสือเมืองและเสื่อวัด เสื่อบ้านจะหมายถึง วิญญาณที่คอยให้ความอนุเคราะห์แก่คนในหมู่บ้าน ส่วนเสื่อเมือง หมายถึง วิญญาณของเจ้าเมืององค์ก่อนๆ หรือวีรบุรุษที่คอยให้ความคุ้มครองและอนุเคราะห์ดูแลคนทั้งเมืองและเสื่อวัด คือ วิญญาณที่คอยปกป้องดูแลวัด ซึ่งในปัจจุบันชาวล้านนาก็ยังมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่ ดังจะได้เห็นบางบ้านมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษหรือหรือหิ้งผีปู่ย่า หรือในหมู่บ้านก็จะมีสถานที่ตั้งของเสื่อบ้านหรือผีหมู่บ้านอยู่ โดยทุกปีชาวบ้านจะมีการจัดของไปเซ่นไหว้ จากนั้นก็นำมาแจกจ่ายกันกินอิทธิพล

ความเชื่อสิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นโดยเฉพาะ อิทธิพลความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เช่น การใช้ เวทย์มนตร์คาถา การสักยันต์ การทำเสน่ห์ เป็นต้น^{๑๘}

การรับอิทธิพลของไสยศาสตร์ คือ เวทย์มนตร์คาถาในสังคมล้านนาที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ “การผ่าจัน” คำว่าผ่าจัน ออกสู่สาธารณะผ่านภาพความทรมาณในการปรากฏข้างออกจากอกแม่ แต่คำว่า ผ่าจัน อันหมายถึงการทำให้แยกออกจากกันนั้น มิได้จำกัดเพียงเฉพาะข้างหรือสัตว์นั้น กับ คน ก็มีพิธีกรรมนี้ และไม่ได้ตีกรอบเฉพาะการปรากฏออกจากแม่ ตรงกันข้าม การผ่าจันคน กลับมี ข้อห้ามในเรื่องของการแยกแม่จากลูก แยกพี่จากน้องเสียด้วยซ้ำ หรือแม้แต่กับผัวกับเมีย พิธีกรรมอัน ผสานกลมกลืนอย่างแยกไม่ออกกับวิถีพุทธ ยังมีคุณธรรมกำกับมิให้กระทำการผ่าจันความสัมพันธ์ ทางสายเลือดและครอบครัวมิเช่นนั้นจะเป็นบาปหลวง

อิทธิพลความเชื่อเรื่องการผ่าจันยังคงมีอยู่ในสังคมล้านนาอยู่ เป็นพิธีกรรมที่เหมือนจะเป็นการปลดทุกข์ทางใจให้กับหญิงที่สามีนอกใจไปมีเมียใหม่ หากคนเป็นเมียหลวงมาขอให้หมอผ่า จันทำพิธีแยกผัวออกจากเมียน้อยกลับมาอยู่กับครอบครัวเดิม อาจมีเหตุผลเพียงพอดต่อการประกอบ พิธี แต่หากเมียน้อยมาขอให้แยกผัวออกจากเมียเก่า หมอที่มีคุณธรรมมักจะปฏิเสธ

แต่ทุกกติกาย่อมมีผู้แหกกฎ บางทีอาภิสสนิจ้างก็สามารถลบล้างคุณธรรมได้ ผ่าจันจึง กลายเป็นมนตร์ดำ ที่เมียน้อยอาจใช้เป็นสิ่งที่พึงเพื่อแย่งชิงความรักของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง หรือพี่น้อง ต้องการแยกจากกันเพราะเคลงใจเรื่องมรดก ซึ่งถือเป็นการทำบาปใหญ่บาปหลวงถึงขั้นหมอผ่าจัน จะต้องมิพิธีอีกพิธีหนึ่งขึ้นมาให้ผู้ว่าจ้างรับผลบาปของการกระทำนั้นตกอยู่แต่ที่ตัวเอง มิใช่ที่หมอและ ก่อนจะประกอบพิธีจะต้องมีการตรวจดวงชะตาของบุคคลๆ นั้นด้วย หากเป็นผู้มีดวงแข็ง ทำผ่าจัน ไม่สำเร็จ มนต์ดำนั้นจะกลับมาถึงตัวผู้ว่าจ้าง ให้กลายเป็นคนบ้าใบ้เสียสติไปถึงขั้นนั้น

ดังคำสัมภาษณ์ นายสมชาย ชุมภู^{๑๙} ได้กล่าวถึงวิธีทำผ่าจันคนของล้านนาว่า มีลักษณะ ของการทำยันต์เขียนลงอักขระเขียนยันต์เป็นรูปหุ่นหญิงและชายเขียนชื่อและวันเดือนปีเกิดของแต่ละคนไว้ โดยเขียนชื่อหญิงไว้ที่หุ่นหญิง ชื่อชายไว้ที่หุ่นชาย บางหมอให้น้ำเศสลับ เศษผม หรือเศษ เสื้อผ้าของคนๆ นั้นมาใส่ไว้ด้วย บริการเวทย์มนตร์คาถาแล้ว นำหุ่นทั้งสองหันหลังชนกัน เสกเวทย์ มนต์คาถากำกับ ตัดแยกเอาเศษผู้ชายไปคลึงเป็นไส้เทียนของหญิง และนำเทียนไปจุดที่ปากแม่น้ำที่ แยกจากกัน คนละปากแม่น้ำ หรือจุดที่สองแพร่ง เพื่อให้คนทั้งสองเดินไปคนละทางโดยเชื่อกันว่า จะต้องจุดตอนกลางคืน ที่ขวัญของคนอ่อน พิธีกรรมจึงจะสัมฤทธิ์ผล ที่กล่าวมาเป็นอิทธิพลของเวทย์

^{๑๘} คมเนตร เชษฐพัฒน์นิข, (บรรณาธิการ), **ความเชื่อพื้นบ้านล้านนา**, (สถาบันวิจัยสังคม : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายสมชาย ชุมภู (อาจารย์ชาย), (ผู้ทรงคุณวุฒิตำบลนาโป่ง, บ้านห้วยเกียง ตำบลนาโป่ง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙).

มนตรีธาดาของสังคมล้านนาแม้ชาวอำเภอเถินเองก็มีอิทธิพลความเชื่อในเรื่องนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อิทธิพลอีกอย่างหนึ่งคือการสืบชาตาบ้าน โดยเฉพาะสังคมอำเภอเถิน การสืบชะตาบ้าน มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่หมู่บ้าน โดยจะประกอบพิธีกรรมที่หอเสื่อบ้านหรือศาลากลางบ้านอันเป็นศูนย์รวมในการประกอบพิธีของหมู่บ้านก่อนวันประกอบพิธี ชาวบ้านจะช่วยกันประดับตกแต่งหอเสื่อบ้าน หรือศาลากลางบ้านให้สวยงาม ทำความสะอาดบริเวณรอบๆ แล้วจัดราชวัตร ปักฉัตร และธงทิว ใช้ต้นกล้วย ต้นอ้อย ประดับโดยรอบ วงด้ายสายสิญจน์รอบบริเวณพิธีทำแท่นบูชาข้าวทั้งสี่และเทพารักษ์ในบริเวณนั้นมีสิ่งของที่นำมาประกอบพิธี ได้แก่ ข้าว พริกแห้ง เกลือ ขนมห่มต้มดอกไม้ ธูปเทียน หมาก พลุ บุหรี่ เมี่ยง ซึ่งได้มาจากการบริจาคของชาวบ้าน ในวันประกอบพิธีจะมีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ในบริเวณพิธี หลังจากนั้นพระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา และสวดพระปริตร เทศนาธรรมบาลาน และเทศนาธรรมสืบชาตา เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายและเสนียดจัญไร หรือสิ่งอัปมงคลให้ออกไปจากหมู่บ้าน เมื่อจบพิธีแล้วก็จะปะพรมน้ำมนต์บางแห่งพระสงฆ์ผู้มีเวทย์มนตร์คาถาก็จะเสกเป่าลงในบาตรน้ำมนต์ด้วยเพื่อขับไล่ภูติผีสิ่งชั่วร้ายแก่ผู้มาร่วมพิธีทุกคน

๔.๒.๔ อิทธิพลต่อศาสนา

ศาสนากับไสยศาสตร์มีความคล้ายคลึงกันหลายประการ โดยเฉพาะศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งมีการผสมผสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกัน ศาสนา และไสยศาสตร์ เชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ มีพิธีกรรมหลายอย่างที่คล้ายกัน การปฏิบัติในชีวิตประจำวันในหลายๆ กรณีก็ไม่แตกต่างกัน^{๒๐}

พุทธศาสนากับไสยศาสตร์ ตรงกันข้ามกัน เราควรศึกษาคือพุทธศาสตร์ แต่ก็มีเรื่องราวของไสยศาสตร์วนอยู่รอบตัวเรา ซึ่งเราต้องทำความเข้าใจกับมัน ไสยศาสตร์ในเมืองไทยค่อนข้างที่จะมีอิทธิพลสูงก็คือ สายเขมร ไทยยกทัพไปตีกัมพูชา พอได้กัมพูชามากก็ได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องไสยเวท ไสยศาสตร์ จากทางกัมพูชา แม้แต่ตัวอักษรที่เราจารึกในพระไตรปิฎก ตั้งแต่โบราณมาก็ใช้อักษรขอม ก็คืออักษรเขมนั่นเอง เราถือว่าเป็นอักษรที่ค่อนข้างศักดิ์สิทธิ์เป็นอิทธิพลจากราชสำนักกัมพูชามาถึงไทย ในขณะนั้นแล้วก็มีสารพัดวิชา เช่น หมอผี เสน่ห์เล่ห์กล ทั้งยาแฝด ทั้งควายธนู ซึ่งในไสยศาสตร์เราแบ่งออกได้เป็นสองทางใหญ่

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูประจักษ์นพกิจ เจ้าคณะตำบลแม่วะ, เจ้าอาวาสวัดแม่วะกลาง อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

ความแตกต่างระหว่างศาสนากับไสยศาสตร์ที่สำคัญ คือ

พุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อเป้าหมายสูงสุด อันได้แก่ ความหลุดพ้นจากทุกข์ ความสุขอันสมบูรณ์ เมื่อจากโลกนี้ไป เป็นคำอธิบายถึงสาเหตุแห่งทุกข์และแนวทางปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์นั้น ซึ่งจะต้องปฏิบัติทุกวัน จนตลอดชีวิต

อิทธิพลไสยศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการควบคุมอำนาจอันลึกลับ ซึ่งเชื่อว่า มีอยู่ในโลกในธรรมชาติ และในจักรวาล เพื่อให้อำนาจนั้น บันดาลให้เกิดผลที่พึงปรารถนา เช่น การรักษาโรค การทำเสน่ห์ยาแฝดให้ผู้คนหลงใหล การสักราชต่างๆ เพื่อความอยู่ยงคงกะพัน การแขวนวัตถุมงคลเพื่อให้พ้นภัย การทำอิทธิปาฏิหาริย์ และเวทย์มนตร์คาถาเพื่อให้เกิดผลที่ต้องการในการ การท่องเที่ยว บ่นคาถา เป็นต้น

ไสยศาสตร์มีทั้งไสยศาสตร์ขาว ซึ่งเป็นวิธีการให้เกิดผลดี โชคลาภ และสิริมงคล เช่น การรักษาโรคต่างๆ มีไสยศาสตร์ดำ ซึ่งกระทำ เพื่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้อื่น เช่น การเสกตะปูเข้าท้อง การทำร้ายด้วยเวทย์มนตร์คาถา เป็นต้น จะเห็นจริงแค่ไหน เป็นเรื่องที่ผู้คนจำนวนมากยังเชื่อกันอยู่

ไสยศาสตร์จึงเป็นเรื่องการใช้อำนาจลึกลับ เพื่อผลประโยชน์เฉพาะหน้า ให้ได้สิ่งของต้องประสงค์ ไม่ใช่วิถีปฏิบัติ เพื่อผลระยะยาว ที่ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข และเพื่อความหลุดพ้น ไสยศาสตร์ยังอยู่ในความโลภ และความปรารถนา สำหรับตน แม้อาจจะแก้ปัญหาระยะสั้นได้ แต่ไม่อาจจะช่วยให้พ้นทุกข์ในระยะยาวได้

อิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาของชาวล้านนาบางครั้งการปฏิบัติศาสนาก็กลายเป็นเรื่องไสยศาสตร์ไป^{๒๑} เมื่อคนปฏิบัติศาสนา โดยคิดแบบไสยศาสตร์ ปฏิบัติเพื่อผลเฉพาะหน้า บนบานขอโชคลาภ เช่น การแขวนพระ น่าจะมีความหมายเพียง เพื่อเตือนสติให้รำลึกถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า คนจำนวนมากแขวนพระ เพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง ให้พระคุ้มครองรักษา โดยอาจจะไม่เคยคิดถึงพระธรรม หรือรักษาศีลเลย คนที่คิดเช่นนี้ย่อมสงสัยว่า ทำไมทำดีไม่ได้ดีเสมอไป ทำไมคนชั่วจึงได้ดีมีบ่อยครั้ง คนที่ปฏิบัติศาสนาอย่างถูกต้องจะไม่สงสัยหลักธรรมข้อนี้เลย เพราะเขาทำดีเมื่อใด เขาก็ได้ดีในจิตใจเมื่อนั้น ไม่ได้หวังผลตอบแทนเป็นลาภยศ นอกนั้นชีวิตของเขาที่ประกอบแต่กรรมดี ย่อมเป็นชีวิตที่ดีงามอยู่แล้ว

ทุกศาสนาจะมีปัญหาความสับสนระหว่าง ศาสนากับไสยศาสตร์ เนื่องจากเป็นเพราะอิทธิพลของไสยศาสตร์เพราะศาสนิกชนจำนวนหนึ่ง ยังคงยึดติดกับความเชื่อ ที่ผสมผสานกับศาสนาส่วนใหญ่เป็นความเชื่อท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องผีมากที่สุด นอกนั้น ถ้าหากความเชื่อในศาสนาไม่แข็งแกร่งพอ ก็ย่อมยังมีความโลภ และความเห็นแก่ตัว วิธีคิดจึงยังคงเป็นไป เพื่อประโยชน์เฉพาะหน้า

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายประชา มณีวงศ์ (พ่อแทน), (ผู้ทรงคุณวุฒิตำบลเถินบุรี) บ้านป่าตาล ตำบลเถินบุรี อำเภอลำปาง, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙.

ของตน มากกว่าที่จะคิดถึงคุณค่า ความดีงาม และความหลุดพ้น^{๒๒} และเวทย์มนตร์คาถานี้เป็นสื่อเข้าถึงพุทธธรรม คือพระพุทธรูปศาสนา กับ ไสยศาสตร์มีความแตกต่างกันมาก เช่น พระพุทธรูปศาสนาสอนให้รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผล แต่ทั้งนี้พุทธศาสนาก็มิได้ปฏิเสธความมีอยู่ของไสยศาสตร์ เพียงแต่สอนให้ยึดถือหลักธรรมการสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก และการที่จะเข้าถึงพุทธธรรม คำสอนได้นั้นจะต้องอาศัยสื่อจากผู้สอนหรือทางพิธีกรรม ผู้ปฏิบัติย่อมมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะสื่อ โน้มน้าวให้บุคคลปฏิบัติตาม คือ การรักษาศีล ให้นาน และเจริญภาวนา จึงได้ชื่อว่าอาศัยบทเวทย์มนตร์คาถาเป็นสื่อเข้าถึงพุทธธรรมนั่นเอง

๔.๒.๕ อิทธิพลต่อภูมิปัญญา

วิถีชีวิตชาวชนบทล้านนา กลมกลืน สอดคล้องกับธรรมชาติ ความเชื่อและแนวปฏิบัติจึงได้รับ อิทธิพลจากสิ่งรอบตัว ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุณค่าสำคัญของธรรมชาติเกิดจากใจที่มีแรงศรัทธาและความเชื่อมั่น หลายอย่างจึงบังเกิดผลดีและถ่ายทอดให้ถือปฏิบัติสืบมา

ส้มป่อย เป็นพืชสมุนไพรที่ผู้คนยกย่องให้มีคุณค่าแก่การเก็บรักษา เชื่อว่าสามารถขจัดสิ่งชั่วร้ายเภทภัยต่างๆ ให้หมดไปจากตัวและบ้านเรือนได้ อันเป็นภูมิปัญญาของคนล้านนา

ส้มป่อย เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง ขอบขึ้นตามพื้นที่ลุ่มต่ำ ขึ้นแฉะ ลักษณะใบคล้ายใบชะอม มีรสเปรี้ยว ชาวบ้านจะใช้อยอดอ่อนใส่แกงให้ได้รับเปรี้ยวแทนมะนาว ชาวบ้านนิยมใส่ในต้มส้มไก่เมืองปลา หรือต้ม ส้มข่าหมู จะได้รับรสชาติเปรี้ยวอร่อยและหอมกลิ่นส้มป่อย มีผลเป็นฝักแบนๆ เป็นข้อคล้ายฝักฉำฉา หรือฝักกระถินเทศ แต่จะสั้นและบางกว่า จะมีหนามตลอดที่ต้นและกิ่งก้าน

สรรพคุณทางยาต้น แก่น้ำตาพิการ ใบ แก้กโรคตา เป็นยาถ่าย ขับเสมหะ ชำระเมือกมันในลำไส้ แก้บิดพอกท้องประจำเดือน ดอก รักษาโรคเส้นพิการ ผล ใช้แก่น้ำลายเหนียว ราก ใช้แก้ไข้ ฝักแห้ง นำไปปิ้งให้เหลืองชงน้ำจิบแก้ไอและขับเสมหะ เป็นยาทำให้อาเจียน ใช้พอกแผลแก้รังแค ช่วยให้ผมดกดำ เป็นเงางาม ไม่แตกปลาย แก้ไข้จับสั่น แก้กโรคผิวหนัง เมล็ด นำไปคั่วแล้วบด ให้ละเอียด ใช้นวดถูให้คันจนมูก ทำให้จามดี ส่วนใบ ตำให้ละเอียดใช้ประคบช่วยคลายเส้นได้^{๒๓}

นอกจากนี้ ส้มป่อยยังผูกพันเกี่ยวข้องกับชาวชนบทล้านนา ในเรื่องพิธีกรรมสำคัญต่างๆ ชาวบ้านเชื่อว่า ส้มป่อยเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์ ขจัดสิ่งเลวร้าย อัปมงคล เป็นการปลดปล่อยสิ่งไม่ดีให้หลุดพ้นจากชีวิต

^{๒๒} ดูรายละเอียดใน โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, โครงการสารานุกรมไทย, สนามเสือป่า ถนนศรีอยุธยา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร, หน้า ๘๔.

^{๒๓} มาลา คำจันทร์, ภูมิปัญญาล้านนา, พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสบปีบุ๊กส์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๒.

(ก) สัมป่อยกับเวทย์มนตร์คาถา

สัมป่อยมีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้เรียนวิชาอาคม ตั้งแต่การไหว้ครู ก็ต้องมีการเสกน้ำสัมป่อยประพรมตนเองและชั้นครู เมื่อผิดครูก็ต้องอาบน้ำสัมป่อยเพื่อชำระสิ่งชั่วร้ายสิ่งอัปมงคล เช่น การล่อตราวผ้า หรือ ไปงานศพ อันเป็นข้อห้ามของผู้ถือวิชา ขึ้นอยู่กับสายวิชาที่ร่ำเรียน จะมีกฎที่ปฏิบัติกันแตกต่างกันจะเคร่งมากเคร่งน้อยก็ตามแต่ละสำนัก สัมป่อยสามารถปลุกพลังอาคมในตนเองได้เมื่อชำระใหม่ ผู้มีวิชาบางท่านจะพกฝักสัมป่อยติดตัวด้วยโดยให้เหตุผลว่า ป้องกันภูตผีวิญญาณร้ายได้ ผู้รู้บางท่านได้ให้เหตุผลว่ากลิ่นของฝักสัมป่อยมีกลิ่นเปรี้ยวไม่เป็นที่ชอบของผีปิศาจ ถ้าหากน้ำสัมป่อยได้โปรดที่ๆ มีผีปิศาจ พวกเขาจะพากันหนีผู้เขียนได้เคยอ่านฝอยการสร้าง ผีหัวรู ของเชียงตุง พบว่ามีการนำสัมป่อยมาบดสร้างผีหัวรู โดยสอบถามชาวไทใหญ่ถึงการใช้สัมป่อยได้รับคำตอบว่า สัมป่อย นี่มีชื่อเรียกทางไทใหญ่ว่า หมากหารบอง เชื่อกันว่าฝักลวกกันนัก เป็นไปได้ว่าความเชื่อเรื่องสัมป่อยนั้นมีมานานและให้ความนิยมนานจนเป็นสิ่งที่สำคัญและขาดไม่ได้

อิทธิพลสัมป่อยต่อภูมิปัญญาล้านนา คำว่า ป่อย คือปลดปล่อยสิ่งจัญไรทั้งหลายให้หลุดพ้นไป กล่าวกันว่าสัมป่อยเป็นตัวแพ (คำว่าแพในล้านนาหมายถึง ชนะ) ชนะสิ่งอัปมงคล อาถรรพ์ ภูตผี ต่างๆ เมื่อมีพิธีการขึ้นบ้านใหม่ หรือ พิธีมงคลจะมีการสวดพระพุทธรมณต์ ต้องมีขันน้ำมนต์จึงแช่ฝักสัมป่อยด้วย ฝักสัมป่อยที่นิยมนำมาแช่เพื่อทำน้ำมนต์จะเลือกเอาฝักที่มี ๗ ข่อ หรือ ๙ ข่อ เพราะเป็นจำนวนเลขที่แรงและเป็นมงคล ๗ หมายถึง วันทั้ง ๗ หรือ หัวใจพระอิริยวรรคก็ได้ ๙ หมายถึง นวโลกุตตรธรรม๙ หรือ เลขเก้า เป็นเลขมงคล แต่ผู้รู้อื่นๆ จะให้ความหมายของการเลือกฝักสัมป่อยอย่างง่ายๆ ว่า ฝักสัมป่อย ๗ ข่อ กับ ๙ ข่อ นั้นหายาก จึงเป็นสิ่งที่วิเศษ ซึ่งความเชื่อที่ว่าสิ่งไหนเป็นสิ่งที่หายากมักจะมีค่ามาก น้ำสัมป่อยเมื่อผ่านพิธีสวดมนต์เจริญพุทธรมณต์แล้วพระสงฆ์จะประพรมยังบ้านเรือนและศรัทธาประชาชนเพื่อเกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านและผู้อยู่อาศัยตลอดทั้งผู้ร่วมพิธี สัมป่อยยังมีอิทธิพลแม้แต่ในงานอวมงคล เช่น งานศพ โดยนำขันน้ำสัมป่อยไปวางไว้ตรงทางเข้าป่าช้า ใช้สำหรับประพรมศรีษะเวลาออกมาจากป่าช้าเมื่อเสร็จการประชุมเพลิง ในวันที่มีการประชุมเพลิง การประพรมน้ำสัมป่อยแบบนี้ก็เพื่อไม่ให้ความทุกข์โศกได้ติดตามตัวเองเข้าไปในบ้าน หากมองอีกแง่มุมหนึ่งคือ เป็นการเสริมกำลังใจให้ผู้ที่มีร่วมงานเมื่อได้เห็นภาพการเผาศพและพบภาพความเศร้าโศกของญาติผู้ตายอาจทำให้ใจพลอยหดหู่ไปด้วย แต่เมื่อได้นำน้ำสัมป่อยประพรมศรีษะแล้วจะรู้สึกมีพลังและกำลังใจต่อไป สัมป่อยยังเป็นตัวที่ทำให้สิ่งที่เสื่อมค่ากลับมามีค่าดัง เช่น การสุมาครวทาน (ขอมาเครื่องไทยทาน) โดยก่อนจะถวายเครื่องไทยทานนั้นต้องกล่าวโอกาสสุมา เพื่อขอมาก่อน เพราะเครื่องไทยทานหากจะนำถวายพระสงฆ์ต้องบริสุทธิ์เสียก่อน เนื่องจากว่าเครื่องไทยทานนั้นก่อนที่จะนำมาถวายพระสงฆ์อาจจะมีการเดินข้ามหรือนำไปวางไปตั้งไว้ในที่ไม่เหมาะสม พออาจารย์ที่กล่าวโอกาสสุมาครวทานนั้นก็กล่าวพร้อมเสกน้ำสัมป่อยด้วยเสร็จแล้วจึงนำไปประพรมเครื่องไทยทานสังฆทานต่าง ๆ แล้วจึงนำไปถวายพระสงฆ์ ในด้านประเพณีล้านนาสัมป่อยก็มีบทบาทที่

สำคัญอีก นั่นคือการนำน้ำขมิ้นสั้มป่อย คำว่า ขมิ้นสั้มป่อยคือการเอาขมิ้นมาผสมให้ออกสีเหลืองแต่ปัจจุบันเมื่อนำดอกคำฝอยกับดอกสารภีมาผสมด้วยขมิ้นจึงไม่ได้เอามาใช้อีก ประเพณีที่สำคัญทางล้านนานั้นก็คือประเพณีปีใหม่เมือง ลูกหลานจะนำข้าวของเครื่องใช้ ผลไม้ และน้ำสั้มป่อยไปดำหัวขอขมาผู้หลักผู้ใหญ่ เพื่อขอพรและแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ด้วย

อิทธิพลของสั้มป่อยที่ประกอบกับภูมิปัญญาล้านนา แม้กระทั่งชาวอำเภอเถินในปัจจุบันก็ยังใช้สั้มป่อยในการประกอบพิธีต่างๆ ทั้งใช้เป็นตัวยาสมนไพรที่นำเอาเวทย์มนตร์คาถามากลากับทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่าอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาที่นักปราชญ์ล้านนานำสั้มป่อยอันเป็นตัวยาสมนไพรมาผนวกแล้วเสกลงไปในสั้มป่อยเพื่อแก้อาถรรพ์ ภูตผี สิ่งชั่วร้ายต่างๆ ส่วนเวทย์มนตร์คาถาที่ใช้เสกลงสั้มป่อยนั้นเรียกว่า มนต์สั้มป่อยหลวง มีหลากหลายตำรา หลายครูบาอาจารย์ออกไป

อิทธิพลต่อภูมิปัญญาอีกอย่างหนึ่งของชาวอำเภอเถิน คือ การสาน ต้าแหลว หรือ ตาแหลว เป็นเครื่องจักสานชนิดหนึ่ง ทำจากไม้ไผ่ จะทำจากตอกหนึ่งก้านที่หักไปมาเป็นแฉก หรือจะทำจากตอกหลายก้านมาสานรวมกันเป็นแฉกก็ได้ สำหรับ คำว่า ต้าแหลว หรือ ตาแหลว เป็นภาษาล้านนา แต่ถ้าจะเรียกชื่อเป็นภาษากลาง ก็คือ เฉลว ทำขึ้นเพื่อจุดประสงค์เป็นสัญลักษณ์บอกสถานที่ในอดีตกาลกลางใช้เฉลว เป็นเครื่องบอกด่านเก็บภาษีอากรทางน้ำ หรือที่เรียกว่าการเก็บจังกอบ ถ้าเห็นสัญลักษณ์เฉลวอยู่ที่ท่า แสดงว่าท่านนี้เป็นด่านจังกอบ

แต่ถ้าหากเป็นความเชื่อ เฉลว เป็นสิ่งอันเป็นมงคล เป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์บ่งบอกถึงเขตหวงห้าม เขตป้องกันสิ่งชั่วร้าย สิ่งไม่ดี ชาวบ้านจะนำเฉลวมาประกอบพิธีต่างๆ เกี่ยวกับความเชื่อ อาทิ การสู่ขวัญข้าว สืบชะตา ทำบุญบ้าน ทำบุญเมือง มัดติดหน้าบ้าน ปักบนหม้อยาเพื่อรักษาสรรพคุณ ปักไว้ในที่ไม่ให้ผีผ่าน และที่สำคัญในการประกอบการปลุกเสกด้วยเวทย์มนตร์คาถาที่เป็นพุทธคุณ หรือพุทธาภิเษก ก็จะมีเฉลวมัดติดกลับรั้วราชวัตร ๔ ทิศ สำหรับให้พระสงฆ์เจริญมนต์พุทธาภิเษก และรั้วราชวัตรนี้ก็จะใช้กั้นอาณาเขตที่ประกอบพิธี โดยจะมีลักษณะเป็นรั้วสานไม้ไผ่สูงประมาณ ๑ เมตร โดยจะใช้ไม้ไผ่สานเป็นแนวทแยง ตลอดทั้งรั้วจะมีการผูกเฉลวโดยรอบ

ต้าแหลว ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างหนึ่ง ที่เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งหวงห้ามอันมีเจ้าของอยู่แล้ว เป็นสัญลักษณ์ความพิเศษอีกด้วย โดยเฉพาะหม้อต้มยา หลังจากปิดหรือไม่ปิดด้วยใบตองอ่อนก็ดี จะมีการปักเฉลวเล็กไว้บนหม้อต้มยา มินัยว่าเพื่อบอกว่าหม้อนี้คือยาต้มนะไม่ใช่ยาต้มหรือแกงต้ม แต่ทางความเชื่อแล้วหม้อยามีครูบาอาจารย์มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ เพื่อรักษาคุณยาที่ต้มทั้งปวง โบราณจารย์กล่าวว่าย่าให้ผีข้ามหม้อยา เพราะจะทำให้ยาต้มเสื่อมคุณประโยชน์ ดังนั้นเฉลวเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่เสกด้วยเวทย์มนตร์คาถาเพื่อป้องกันผีร้ายหรือสิ่งชั่วร้ายทำลายคุณของยา ในการสู่ขวัญข้าว เฉลวถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันมิให้ผีร้ายเข้ามาทำลายพระแม่โพสพ

๔.๓ อิทธิพลพุทธศาสนาที่มีต่อเวทย์มนตร์คาถา

อิทธิพลของพุทธศาสนาในเวทย์มนตร์คาถานั้น จะพบได้ในพระปริตร เช่น วัฏฏกปริตร นิยมให้พระท่องสวดในงานขึ้นบ้านใหม่ เปิดสถานที่ทำงานใหม่ เปิดโรงงานใหม่ เปิดฟาร์มใหม่ เปิดร้านใหม่ ถือเป็นมนต์ป้องกันอัคคีภัย อนุโลมตามเหตุ ที่บังเกิดขึ้นของมนต์บทนี้ ดังนั้น จึงเป็นมนต์ที่น่ารู้ นำให้พระสงฆ์สวด ตามประเพณีที่ผู้ใหญ่นิยมทำกันมา

วัฏฏกปริตร แปลว่า มนต์เครื่องป้องกันของพญานาคคุ่ม คือ เมื่อครั้งพระโพธิสัตว์ เสวยพระชาติเป็นนาคคุ่มทรงกระทำสัตยาธิฐานห้ามไฟ ดังนั้น ท่านพระโบราณจารย์จึงได้อัญเชิญ พระปริตร ของพญานาคคุ่มมาเข้าในพิธีสวดมนต์ในงานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ดังกล่าวแล้ว แม้ในยันต์ ของพระเวทย์ต่างๆ ที่นิยมทำไว้ประจำบ้าน สำหรับท่านที่นิยมฝ้ายันต์ เช่น ยันต์ฉิมพาลี เป็นต้น ก็ นิยมทำยันต์นาคคุ่มไว้ด้วย โดยถือว่ายันต์นาคคุ่ม เป็นยันต์ป้องกันไฟ นี้แสดงว่า วัฏฏกปริตร ทรง อานุภาพเรืองนามอยู่ในกลุ่มพระปริตรทั้งหลาย^{๒๔} ปริตรหนึ่ง วัฏฏกปริตร นี้ มีตำนานเล่าไว้ว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จประทับอยู่ในแคว้นมคธรัฐ วันหนึ่งเสด็จเข้าไป บิณฑบาตในพระนครพร้อมด้วยภิกษุทั้งหลาย ครั้นเวลาปัจฉิมภัต (ฉันเสร็จแล้ว) เสด็จดำเนินกลับผ่าน ป่าใหญ่ โดยพุทธประสงค์หาความสด เพื่อจะได้เฝ้าอยู่เป็นผาสกุวิหารตามสมณวิสัย

ขณะนั้น บังเอิญไฟไหม้ป่าลุกลามมาก เปลวไฟรุ่งเรือง ร้อนแรงทั้งลุกลามมาใกล้ พระภิกษุทั้งหลาย ซึ่งขณะเดินติดตามพระผู้มีพระภาคเจ้ามาด้วย ภิกษุที่ฉลาดต่อมรณภัยก็ไม่อาจสงบ ใจไว้ได้ ชวนเพื่อนหาอุบายป้องกันต่างๆ เป็นต้นว่า เราควรจะจุดไฟขึ้น เพื่อต้อนรับไฟป่าแล้วไฟป่าจะ ถอยกลับไปไหม้ทางอื่น แต่ในที่สุดก็ถูกเพื่อนที่ฉลาดใจหนักแน่นดำหนิ ห้ามว่า “คุณกล่าวอะไร” ประหลาดจริง ทำไมจึงไม่มองดูพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นยอดของบุคคลในโลกนี้ และแม้ทั้งเทวโลก พระองค์เสด็จเป็นประธานอยู่ในหมู่เรา ไฉนพระองค์จะไม่ช่วยป้องกันปล่อยให้ไฟไหม้พวกเราเล่า ช่าง คิดไปได้ จะให้ไฟไหม้ไฟ นี้แสดงว่าท่านไม่รู้กำลังของพุทธานุภาพเลย ที่ถูกเราควรจะรีบคิดตามเข้าไป ใกล้พระองค์ เพื่อจะได้ประจักษ์ชัดว่าพระองค์ทรงป้องกันพระองค์และพวกเราให้พ้นอัคคีภัยได้ อย่างไร ว่าแล้วก็ชวนกันสาวเท้ารีบเดินติดตามขึ้นไปล้อมพระบรมศาสดาอย่างใกล้ชิด

ครั้งนั้น พระบรมศาสดาประทับยืนในท่ามกลางภิกษุสงฆ์บริษัทเพื่อเผชิญหน้ากับไฟป่า กำลังลุกลามมารอบๆ แต่ด้วยพุทธานุภาพ ไฟป่าที่ลุกลามมาใกล้ได้หยุดลงในที่ ๑๖ กรีสะ โดยรอบ เหมือนคบหญ้าดับลงด้วยกำลัสน้ำ ฉะนั้น (คำว่า กรีสะ นั้นเป็นมาตราวัดพื้นที่โบราณ ๑ กรีสะ เท่ากับ เนื้อที่ ๖๒ ตารางเมตร)

เมื่อภิกษุเหล่านั้น ได้ประจักษ์พุทธานุภาพเป็นมหัศจรรย์ด้วยนัยน์ตาของตนเองอย่างนั้น ก็สรรเสริญพระพุทธานุภาพด้วยประการต่างๆ พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สถานที่ตรง

^{๒๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๕/๑๘๗.

นี้ มิใช่เพียงแต่จะเป็นที่ป้องกันไฟในคราวนี้คราวเดียวเท่านั้น ภิกษุทั้งหลาย สถานที่ตรงนี้ มิใช่เพียงแต่จะเป็นที่ป้องกันไฟในคราวนี้คราวเดียวเท่านั้น ภิกษุทั้งหลาย สถานที่ตรงนี้ มิใช่เพียงแต่จะเป็นที่ป้องกันไฟในคราวนี้คราวเดียวเท่านั้น ภิกษุทั้งหลาย สถานที่ตรงนั้นจะไม่ถูกไฟไหม้อีกตลอดเวลาอีกกับปีหนึ่ง ที่นี้ชื่อว่า กับปฏฐิติปาฏิหาริย์ ภิกษุทั้งหลาย ไฟป่าไหม้มาถึงสถานที่นี้แล้ว พับลงนั้น เป็นเพราะอานุภาพของเราในบัดนี้ ก็หาไม่ ที่ถูกนั้น ควรจะว่า เป็นเพราะอานุภาพของความสัตย์ของเราในกาลก่อนโน้น”

ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จนั่งแล้ว ได้ทรงพระมหากรุณาตรัสเล่าถึงความเป็นมาของเรื่องนี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้กำลังกระหายฟังอยู่รอบๆ ที่ประทับนั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้น พระโพธิสัตว์ได้บังเกิดเป็นพญานกคุ่ม มีร่างกายใหญ่ อยู่ในราวไพรแห่งมคธรัฐนี้ เมื่อพญานกคุ่มออกจากไข่แล้ว ยังนอนอยู่ในรัง ด้วยยังไม่มีกำลังที่จะไปหาอาหารกินเองได้ เพราะยังอ่อน ไม่มีกำลังที่จะกางปีกบินได้ และไม่มีกำลังที่จะยกเท้าเดินได้ จึงยังตกเป็นภาระในการเลี้ยงดูของมารดาบิดา อนึ่งตามปกติป่าที่พญานกคุ่มอยู่นี้ ไฟป่ามักจะลุกลามไหม้อยู่เป็นประจำ ดังนั้นวันหนึ่งได้เกิดไฟป่าไหม้ใหญ่โตเสียงสนั่นหวั่นไหว และลุกลามไหม้มาถึงสถานที่นั้นด้วย ผุ่ชนทั้งหลายกลัวความตายส่งเสียงร้องอยู่อึงหมื ที่มีกำลังก็พากันบินหนีจากรังของตนๆ ไป แม้นกมารดาบิดาของพญานกคุ่มก็อยู่ในทำนองนั้น เมื่อมองไม่เห็นวิธีที่จะช่วยลูกได้ แม้จะรักลูกปานใดก็จำต้องทิ้งให้พญานกคุ่มนอนเผชิญกับไฟป่าแต่ตัวเดียว ตามวิสัยนกที่บินหนีจากป่าขึ้นไปจนสุดกำลัง ที่ไฟจะไหม้ลูกกลืนสับไปไม่ได้

พญานกคุ่มโพธิสัตว์ นอนอยู่ในรังตัวเดียว ชูคอขึ้นมองดูไฟป่ากำลังไหม้ลูกกลืนอย่างน่าสะพึงกลัวยิ่ง พลังคิดว่า “ถ้าเรามีกำลังปีกบินได้ เราคงบินหนีไปเช่นเดียวกับนกทั้งหลาย หรือว่า ถ้าเรามีกำลังขาเดินได้ เราคงต้องวิ่งหนีไฟ เช่นเดียวกับสัตว์ทั้งหลาย นี่มารดาบิดาก็หนีเราไปแล้ว คงมีเราผู้เดียว ขณะนี้ไม่มีสิ่งอื่นใดเป็นที่พึ่ง เป็นที่ป้องกันสำหรับเราแล้ว เมื่อมองไม่เห็นที่พึ่งในภายนอกแล้ว ทันใดนั้น พญานกคุ่มก็ระลึกถึงที่พึ่ง คือพระธรรมคุณ ที่พระสัพพัญญูพุทธเจ้าในอดีต ได้ทรงประกาศไว้ดีแล้ว ยังทรงคุณปรากฏอยู่ในโลกนี้ จึงได้ตั้งสัตยาธิษฐานขออานุภาพ พระธรรมคุณบันดาลให้ไฟกลับ เพื่อให้ตนและลูกนกที่ยังเหลืออยู่ในป่านั้นได้ประสบความสุขสวัสดิ์ ตามพระบาลีว่า “อตฺถิ โลเก สีลคุณฺโณ สัจจํ โสเจยยนฺตยา ” เป็นต้น

ความว่า “แท้จริง สีลคุณ สัจจะ ความหมดจดและความเอ็นดู ยังมีบริบูรณ์อยู่ในโลก ด้วยความสัตย์นั้น เราขอกระทำสัตยาธิษฐาน ซึ่งหาสิ่งอื่นใดเสมอมิได้ เราใคร่ครวญถึงกำลังพระธรรมแล้ว ระลึกถึงพระพุทธรูปเจ้าในปางก่อน อาศัยกำลังแห่งความสัตย์นั้น จึงกระทำสัตยาธิษฐานว่า “เรามีปีก แต่ไม่มีขา บินไม่ได้ เรามีขา แต่ไม่มีแรงยก เดินไม่ได้ เรามีมารดาบิดา แต่ทั้งทั้งสองกลัวภัยหนีเราไปแล้ว ข้าแต่ไฟ ขอท่านจงกลับเสียเถิด ”

ด้วยอานุภาพของสัตยาธิษฐานที่พญานกคุ่มกระทำขึ้น ในทันใดไฟมิเปลวอันใหญ่ที่ลุกโชนไฟจนการ ได้เว้นสถานที่ของพญานกคุ่มไว้ประมาณ ๑๖ กรีสะ โดยรอบ แล้วดับลงเหมือนคบ

หญ้าที่ลู่กลองอยู่ด้วยไฟ ถูกกดให้จมลงในน้ำ ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย ด้วยอานุภาพของความสัตย์ ได้ช่วยป้องกันความวิบัติ ให้ความเกษมสำราญแก่พญานกคุ้ม ตลอดจนมวลสัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในป่านั้น และถึงความเจริญสืบมาจนอายุขัย

เรื่องพญานกคุ้มนี้ เป็นต้นเหตุให้ชาวพุทธถือว่าเป็นเวทย์มนตร์คาถา สนใจเชื่อมั่นในอานุภาพของวิภูฏกปริตร ที่พระโบราณจารย์นิยมผูกเป็นมนต์อีกด้วยอิทธิพลของพุทธศาสนานี้เองที่สำหรับนำไปสวด หรือท่องบนในงานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ดังกล่าวแล้ว ถึงทำเป็นรูปยันต์นกคุ้มปิดบูชาไว้ตามบ้านเรือนก็มีไม่น้อย

อิทธิพลพุทธศาสนาที่มีต่อเวทย์มนตร์คาถาอีกอย่างหนึ่งคือ คาถาพระอุปัคตมัตตมาร “ยัง ยัง อุปปะคตัง มหาเถรัง ปาปิปปัง กายะบั่นทะมัต” พระอุปัคตนั้น เรื่องราวมีอยู่ว่า เมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๒ หลังพุทธปรินิพพาน ณ นครปาฏลิบุตรราชธานี (ปัจจุบันคือเมืองปัตนะภาคใต้อินเดีย) พระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ครองราชสมบัติในขณะนั้น ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ตามตำนานกล่าวว่า ได้ทรงสร้างพระวิหารและพระสถูป มากมายทั่วทั้งชมพูทวีป (มากถึงแปดหมื่นสี่พันองค์) เป็นผู้รวบรวมและชุดค้นพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อจะนำไปบรรจุในสถูปที่พระองค์ทรงสร้างไว้ทุกแห่ง^{๒๕}

เมื่อการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระองค์ก็ทรงปรารถนา ที่จะจัดให้มีการฉลองสมโภช พระสถูปเจดีย์ทั้งหมดนั้น เป็นการมหิฬารยิ่ง ตลอด ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน และเพื่อให้การฉลองสมโภช เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปราศจากอุปสรรค จึงใคร่จะอาราธนาพระสงฆ์ชีนาสพ ที่ทรงอิทธิฤทธิ์ มาเป็นผู้คุ้มครองงาน ให้ปราศจากการรบกวนจากมารร้ายต่างๆ

แต่พระสงฆ์ในนครปาฏลิบุตร ไม่มีรูปใดที่จะสามารถ เป็นผู้คุ้มครองงานมหกรรมอันยิ่งใหญ่นี้ ให้พ้นจากภัยทั้งหลายทั้งปวงได้ (โดยเฉพาะภัยจากพญาวัสสวดีมาร ผู้มีฤทธิ์ยิ่งกว่าภูตผีปิศาจทั้งหลาย) นอกเสียจากพระอุปัคตเถระผู้เดียวเท่านั้น พระสงฆ์ทั้งปวงจึงตั้งตัวแทน ๒ รูป ลงไปอาราธนาพระอุปัคตเถระผู้เรืองฤทธิ์ มาช่วยรักษาความปลอดภัย ในงานสมโภชครั้งนี้ ซึ่งกล่าวกันว่า พระอุปัคตเถระองค์นี้ มีปกติสันโดษอยู่องค์เดียว เข้าฌานสมาบัติเสวยวิมุตติสุข อยู่ในมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ ภายในปราสาทแก้วที่เนรมิตขึ้น เหนือรัตนบัลลังก์ จะออกจากสมาบัติ เหาะขึ้นมาบินขบถ ในโลกมนุษย์ ในวันพุธเพ็ญกลางเดือนเท่านั้น และในครั้งนี้อเอง พระอุปัคตเถระ ถูกพระภิกษุสองรูป ผู้ได้อภิญญาสมาบัติ ขำแรมมหาสมุทร ลงมาถึงตัวท่านแจ้งว่า ให้ท่านจงเป็นธุระป้องกันพญามารอย่าให้รบกวนงานฉลองพระสถูปเจดีย์ ของพระเจ้าอโศกมหาราชได้

เมื่อพระอุปัคตเถระได้รับนิมนต์ ก็เดินทางมานมัสการ และรายงานตัวต่อคณะสงฆ์ในวันรุ่งขึ้น พระเจ้าอโศกมหาราช จึงได้เสด็จเข้ามานมัสการคณะสงฆ์ เพื่อขอทราบเรื่อง ผู้ที่จะมาทำ

^{๒๕} คัมภีร์อโศกาวทาน, หน้า ๓-๔.

หน้าที่รักษาการงานฉลองสมโภชพระสถูปเจดีย์ เมื่อพระองค์ทรงทราบ ว่าผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้ คือ พระอุปัคฺตเถระ ก็ทรงนึกแคลงพระทัย เนื่องจากพระอุปัคฺตเถระนั้น มีร่างกายผ่ายผอมดูอ่อนแอ ก็ทรงไม่แน่ใจ เกรงจะทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์ แต่ไม่ทรงตรัสว่าอย่างไร

ครั้นรุ่งเช้าวันใหม่ ขณะที่พระอุปัคฺตหาเถระ ออกบิณฑบาตในนครปาฏลีบุตรนั้น พระเจ้าอโศกมหาราช ใคร่จะทดสอบฤทธิ์พระเถระ จึงทรงปล่อยช้างชัมมัน (ช้างตมมัน) ให้เข้าทำร้ายพระเถระ พระมหาอุปัคฺตเถระเห็นดังนั้น จึงสะกดช้างที่กำลังวิ่งเข้ามา ให้อยู่อยู่กับที่ ไม่ไหวติงประดุจช้างที่สลักด้วยศิลา พระเจ้าอโศกมหาราช ทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรงเลื่อมใส จึงเสด็จไปขอขมาพระเถระ พระมหาอุปัคฺตเถระ ก็ให้อภัยทั้งแก่พระเจ้าอโศกมหาราช และพญาคชสาร

เมื่อเห็นว่าพระอุปัคฺตเถระ มีฤทธิ์เดชมาก พระเจ้าอโศกมหาราช ก็ทรงวางพระทัย ตรัสสั่งให้เตรียมฉลองสมโภช พระสถูปเจดีย์ทั้งหมด ด้วยการปลูกปะรำร้านโรง ประดับธงทิว และประทีปโคมไฟ ตลอดระยะทางกึ่งโยชน์ ทำให้ตามแนวฝั่งแม่น้ำคงคา สว่างไสวไปทั่วทั้งบริเวณ

บรรลุกษัตริย์ตามที่กำหนดไว้ บรรดาพระสงฆ์ชีนาสพ และพระสงฆ์ปุณฺณตลอดจนพุทธศาสนิกชน ทั้งในนครปาฏลีบุตร และต่างแดนจากจตุรทิศ ก็เริ่มหลั่งไหลเข้าสู่บริเวณงาน พร้อมเครื่องสักการบูชา เพื่อร่วมพิธีฉลองสมโภช พระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่ในมหาเจดีย์และเจดีย์ ทั้งแปดหมื่นสี่พันองค์ ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง และในเวลานี้เอง พญามาร (พญาวัสสวดีเทพบุตรมาร) ก็มุ่งหน้าเข้ามาในงานเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะก่อความวุ่นวาย ต่างๆ นานา ทั้งบันดาลให้เกิดลมพายุ ทั้งแปลงร่างเป็นสัตว์ป่า และสัตว์หิมพานต์ แต่ทุกครั้งก็โดนพระอุปัคฺตเถระ กำราบได้หมด และสุดท้าย เพื่อให้พญามาร ออกไปจากบริเวณพิธี พระอุปัคฺตเถระ จึงเนรมิตร่างหมาเฝ้าขึ้นมาตัวหนึ่ง แล้วดึงประกาศจากเอวของท่าน ออกมาผูกร่างหมาเฝ้านั้น คล้องคอพญามารไว้ แล้วสาปว่าไม่ว่าใครก็ตาม (นอกจากท่านเอง) จะเอาหมาเฝ้านี้ออก จากคอพญามารไม่ได้ แล้วขับพญามารออกไป จากบริเวณงานทันที จากเรื่องนี้เองชาวพุทธที่เป็นนักเลงในเรื่องของเวทย์มนตร์คาถา จึงผูกคาถาพระอุปัคฺตมัตมารที่ใช้สำหรับเสกมัดผีที่มาสิงสู่คน

คาถาพระมหาอุปัคฺตมุกมาร

ตั้งนโม ๓ จบ

มหาอุปัคฺโต มหาอุปัคฺตัง กายะพันธะนัง โอมยิสะ พุทธังทะเถโร ธัมมังทะเถโร สังฆังทะเถโร ปะยัยยะสุตัง อุปัสสะอิ อิมังกายะพันธะนัง อะธิษฐามิ ฯ

(คาถาพระมหาอุปัคฺตมุกมาร มีอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์มาก เสกด้วยสายสิญจน์ทำเป็นมงคลสวมคอ หากปลุกเสกครบ ๑๐๘ ครั้งสามารถป้องกันภูตผีปีศาจทั้งปวง และป้องกันอุปัทวอันตรายต่างๆ ถ้าเสก ๓ - ๗ คาบ ผูกคอหรือคล้องคอคนถูกผีเจ้าเข้าสิง จะเจ็บปวดร้าวกระดูกวางโหยหวนอย่างน่าเวทนา ถ้าจะให้ผีที่สิงอยู่ออกไป ให้ถอดหรือแก้ด้ายผูกค้อออก แล้วเอาด้ายนี้ตีปิด

ตามตัวคนที่ถูกผีสิงอยู่ ผีจะอยู่ไม่ได้จะเผ่นออก และไม่กล้ากลับมาบงกคนในบ้านอีก และยังมีการปลุกเสกในทางพิชิตโรคาพาธได้วิเศษนัก)

อิทธิพลพุทธศาสนาที่มีต่อเวทย์มนตร์คาถาอีกอย่างหนึ่งคือ กรณีเมตตสูตร โดยนักเล่งผู้ผูกเวทย์มนตร์คาถาได้ย่อหัวใจคาถาการณ์ว่า “นาญญะมัญญัสสะ อะกะอะ สะพะโกกัสมิง” โดยพรรณนาว่า คาถาหัวใจกรณีนี้ ภูตผีปีศาจกลัวนัก ก็ด้วยอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มาในพระไตรปิฎก ว่า

กุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์ ประราธนาจะตรัสรู้บอสนสงบแล้วอยู่ พึงบำเพ็ญไตรสิกขา กุลบุตรนั้นพึงเป็นผู้อาจหาญเป็นผู้ตรง ซื่อตรง วาง่าย อ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่ง สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพฤติเบา มีอินทรีย์อันสงบระงับ มีปัญญาเครื่องรักษาตน ไม่คะนอง ไม่พัวพันในสกุลง่าย ไม่พึงประพฤติดุจริตเล็กน้อยอะไรๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านผู้รู้เหล่าอื่นติเตียนได้ พึงแผ่เมตตริจิตในสัตว์ทั้งหลายว่า ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้มีสุข มีความเกษม มีตนถึงความสุขเกิด สัตว์มีชีวิตเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีอยู่ เป็นผู้สะดุ้งหรือเป็นผู้มั่นคง ผอมหรือพี และสัตว์เหล่าใดมีกายยาวหรือใหญ่ ปานกลางหรือสั้น ที่เราเห็นแล้วหรือมิได้เห็นอยู่ในที่ไกลหรือที่ใกล้ ที่เกิดแล้วหรือแสวงหาที่เกิด ขอสัตว์ทั้งหมดนั้นจงเป็นผู้มีตนถึงความสุขเกิด สัตว์อื่นไม่พึงข่มขู่สัตว์อื่น ไม่พึงดูหมิ่นอะไรเขาในที่ไหนๆ ไม่พึงประราธนาทุกข์แก่กันและกันเพราะความกริ้วโกรธ เพราะความเคียดแค้น มารดาอนอมบุตรคนเดียวผู้เกิดในตน แม้ด้วยการยอมสละชีวิตได้ ฉันทใด กุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์พึงเจริญเมตตาที่มีใจไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง แม้ฉันทนั้นกุลบุตรนั้น พึงเจริญเมตตาที่มีใจไม่มีประมาณไปในโลกทั้งสี่ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่คับแคบ ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู กุลบุตรผู้เจริญเมตตานั่นยืนอยู่ก็ดี เดินอยู่ก็ดี นั่งอยู่ก็ดี นอนอยู่ก็ดี พึงเป็นผู้ปราศจากความง่วงเหงาเพียงใด ก็พึงตั้งสติไว้เพียงนั้น บัณฑิตทั้งหลายกล่าววาทธรรมนี้ว่า เป็นพรหมวิหาร ในธรรมวินัยของพระอริยะเจ้านี้ กุลบุตรผู้เจริญเมตตาไม่เข้าไปอาศัยทิฐิ เป็นผู้มีศีลถึงพร้อมด้วยทัศนะ กำจัดความยินดีในกามทั้งหลายออกได้แล้ว ย่อมไม่ถึงความนอนในครรรค์อีกโดยแท้แล^{๒๖}

บัดนี้ ถึงลำดับการพรรณนาความของ เมตตสูตร ซึ่งยกตั้งไว้ในลำดับต่อจากนิธิตสูตร.

ในที่นี้ ข้าพเจ้าจักกล่าวประโยชน์ของการตั้งเมตตสูตรนั้นแล้ว ต่อจากนั้น พึงทราบการชี้แจงบทเหล่านี้ว่า เมตตสูตรนั้น ผู้ใดกล่าว กล่าวเมื่อใด กล่าวที่ใดและกล่าวเพราะเหตุใด ขำระนิทานแล้ว จึงจักทำการพรรณนาความของเมตตสูตรนั้น

ในเมตตสูตรนั้น เพราะเหตุที่ตรัสบัญญัติสัมปทานีทาน ศีลเป็นต้นด้วยนิธิกัณทสูตร เมื่อบุคคลทำเมตตาในสัตว์ทั้งหลาย บุญสัมปทานั้น ย่อมมีผลมาก จนถึงสามารถให้บรรลุพุทธภูมิได้

^{๒๖} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๒๐-๒๑/๑๖. พ.ร.อ. (ไทย) ๙/๒๒๐ พ.ร.อ. (ไทย) ๙/๒๑๒.

ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงยกเมตตสูตรขึ้นตั้งในที่นี้ เพื่อแสดงว่าเมตตาเป็นอุปกระแก่บุญสัมปทานั้น หรือ เพราะเหตุที่ข้าพเจ้าครั้งแสดงกรรมฐานอันสามารถละโทสะด้วยทวิตติงสการ สำหรับชนทั้งหลายผู้นับถือพระศาสนาด้วยสรณะ แล้วตั้งอยู่ในศีลด้วยสิกขาบททั้งหลาย และสามารถละโมหะด้วยกุमारปัญหา จึงแสดงว่าความประพาสธรรมะเป็นต้นนั้นเป็นมงคล และรักษาตนเองด้วยมงคลสูตร แสดงการรักษาผู้อื่นอันเหมาะสมแก่มงคลนั้นด้วยรัตนสูตร แสดงการเห็นญาติบางพวกในบรรดาญาติทั้งหลายที่กล่าวไว้ในรัตนสูตร และความวิบัติของเหล่าชนที่ประมาทในบุญสมบัติดังที่กล่าวแล้ว ด้วยติโรกขทสูตร และแสดงสมบัติอันเป็นปฏิกิริยาต่อวิบัติที่กล่าวไว้ในติโรกขทสูตร ด้วยนิธิกัณทสูตร แต่ยังมีได้แสดงกรรมฐานที่สามารถละโทสะ ฉะนั้น เพื่อแสดงกรรมฐานอันสามารถละโทสะนั้น ข้าพเจ้าจึงยกเมตตสูตรนี้ขึ้นตั้งในที่นี้ เมื่อเป็นดังนั้น ขุททกปาฐะจึงย่อมจะบริบูรณ์ด้วยดี ข้อที่กล่าวมาดังนี้ เป็นประโยชน์แห่งการตั้งเมตตสูตรนี้ไว้ในที่นี้

ได้ยินว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกรรมฐานทั้งหลายที่อนุกุลแก่จริตจำนวน ๘๔,๐๐๐ ประเภท โดยนัยนี้คือ อสุภกรรมฐาน ๑๑ อย่าง คือ อสุภที่มีวิญญูญาณและไม่มีวิญญูญาณ สำหรับคนราคจริต, กรรมฐานมีเมตตากรรมฐานเป็นต้น ๔ อย่าง สำหรับคนโทสจริต, กรรมฐานมีมรณัสสติกรรมฐานเป็นต้น สำหรับคนโมหจริต, กรรมฐานมีอานาปานัสสติและปฐวิกสิณเป็นต้น สำหรับคนวิตกจริต, กรรมฐานมีพุทธานุสสติกรรมฐานเป็นต้น สำหรับคนสัทธาจริต, กรรมฐานมีจตุธาตววัตถานกรรมฐานเป็นต้น สำหรับคนพุทธิจริต

ลำดับนั้น ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูปเรียนกรรมฐานในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า กำลังแสวงหาเสนาสนะที่เป็นสัปปายะและโคจรคาม เดินไปตามลำดับ ได้พบภูเขาพื้นศิลาคล้ายมณีสีครามประดับด้วยราวป่าสีเขียวย้อมเงินทิพย์ มีภูมิภาคเคลื่อนด้วยทรายเสมือนแผ่นเงินขำมุกดา ล้อมด้วยชลาลัยที่สะอาดเย็นดี ติดเป็นพืดเดียวกับป่าหิมวันต์ ในปัจจุบันประเทศ^{๒๗}

ภิกษุเหล่านั้นพักอยู่คืนหนึ่ง ณ ที่นั้น เมื่อราตรีรุ่งสว่างทำสรีระกิจแล้ว ก็พากันเข้าไปบิณฑบาตยังหมู่บ้านแห่งหนึ่งใกล้ๆ นั้นเอง หมู่บ้านประกอบด้วยตระกูล ๑,๐๐๐ ตระกูล ซึ่งอาศัยอยู่กันหนาแน่นในหมู่บ้านนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีศรัทธาปสาทะ พวกเขาเห็นภิกษุทั้งหลายเท่านั้นก็เกิดปีติโสมนัส เพราะการเห็นบรรพชิตในปัจจุบันประเทศหาได้ยาก นิมนต์ภิกษุเหล่านั้นให้ฉันแล้ว ก็วอนขอว่า ท่านเจ้าข้า ขอท่านอยู่ในที่นี้ตลอดไตรมาสเถิด แล้วช่วยกันสร้างกุฏิสำหรับทำความเพียร ๕๐๐ หลัง จัดแจงเครื่องอุปการณทุกอย่าง มีเตียง ตั้ง หมอนน้ำฉัน น้ำใช้เป็นต้น ณ ที่นั้น

วันรุ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลายเข้าไปบิณฑบาตยังหมู่บ้านตำบลอื่น. ในหมู่บ้านนั้น มนุษย์ทั้งหลายก็บำรุงอย่างนั้นเหมือนกัน อ้อนวอนให้อยู่จำพรรษา ภิกษุทั้งหลายรับนิมนต์โดยมีเงื่อนไขว่า

^{๒๗} ขุ.ข.อ.(ไทย) ๙/๒๑๒. ขุ.ข.อ.(ไทย) ๙/๒๑๖. ขุ.ข.อ. (ไทย) ๙/๑๖๗.

เมื่อไม่มีอันตราย จึงพากันเข้าไปยังราวป่านั่น เป็นผู้ปรารถนาความเพียรตลอดทั้งกลางคืนกลางวัน ตีระฆังบอกยาม เป็นผู้มากด้วยโยนิโสมนสิการอยู่จึงเข้าไปนั่งที่โคนไม้

รุกขเทวดาทั้งหลายถูกเดชของเหล่าภิกษุผู้มีศีลกำจัดเดชเสียแล้ว ก็ลงจากวิมานของตนๆ พากวักลูกๆ เทียวระหกระเหินไป เปรียบเหมือนเมื่อพระราช หรือราชมหามาตย์ ไปยังที่อยู่ของชาวบ้าน ยึดโอกาสที่ว่างในเรือนทั้งหลายของพวกชาวบ้าน พวกชาวบ้านก็ต้องออกจากบ้านไปอยู่ที่อื่น ก็ได้แต่มองดูอยู่ไกลๆ ด้วยหวังว่า เมื่อไรหนอ ท่านจึงจักไปกัน ฉันทใด เทวดาทั้งหลายต้องละทิ้งวิมานของตนๆ กระเจิดกระเจิงไป ได้แต่มองดูอยู่ไกลๆ ด้วยหวังว่า เมื่อไรหนอ ท่านจึงจักไปกัน ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน. แต่นั่น เทวดาทั้งหลายก็ร่วมคิดกันอย่อย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายเข้าพรรษาแรกแล้ว จักอยู่กันตลอดไตรมาสแน่ แต่พวกเราไม่อาจจะพากวกเด็กอยู่อย่างระหกระเหินได้นานๆ เอาเถิด พวกเราจักแสดงอารมณ์ที่น่ากลัวแก่ภิกษุทั้งหลาย เทวดาเหล่านั้นจึงเนรมิตรูปยักษ์ที่น่ากลัว ยืนอยู่ข้างหน้าๆ เวลาภิกษุทั้งหลายทำสมาธิธรรมตอนกลางคืน และทำเสียงที่น่าหวาดกลัว เพราะเห็นรูปเหล่านั้น และได้ยินเสียงนั้น หัวใจของภิกษุทั้งหลายก็กวัดแกว่ง ภิกษุเหล่านั้นมีผิวเผือดและเกิดเป็นโรคผอมเหลือง ด้วยเหตุนี้ ภิกษุเหล่านั้นจึงไม่อาจทำจิตให้มีอารมณ์เดียวได้ เมื่อจิตไม่มีอารมณ์เดียว สลดใจบ่อยๆ เพราะความกลัว สติของภิกษุเหล่านั้นก็หลงเลื่อนไป แต่นั่น อารมณ์ที่เหม็นๆ ก็ประจวบแก่ภิกษุเหล่านั้น ซึ่งมีสติหลงลืมแล้ว, มั่นสมองของภิกษุเหล่านั้น ก็เหมือนถูกกลิ่นเหม็นนั้นบีบคั้น โรคปวดศีรษะก็เกิดอย่างหนัก. ภิกษุเหล่านั้นก็ไม่ยอมบอกเรื่องนั้นแก่กันและกัน^{๒๘}

ต่อมาวันหนึ่ง เมื่อภิกษุทุกรูปประชุมกันในเวลาบำรุงพระสังฆเถระ พระสังฆเถระก็ถามว่า ผู้มีอายุ เมื่อพวกท่านเข้าไปในราวป่านี้ ผิวพรรณดูบริสุทธิ์ผุดผ่องอย่างเหลือเกินอยู่ ๒-๓ วัน ทั้งอินทรีก็ผ่องใส แต่บัดนี้ ในที่นี้พวกท่านซุบผอม ผิวเผือด เป็นโรคผอมเหลือง ในที่นี้พวกเธอไม่มีสัปายะหรือ ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งกล่าวว่า ท่านขอรับ ตอนกลางคืนกระผมเห็นและได้ยินอารมณ์ที่น่ากลัวอย่างนี้ๆ สูดแต่กลิ่นเช่นนี้ ด้วยเหตุนี้ จิตของกระผมจึงไม่ตั้งมั่นเป็นสมาธิ ภิกษุเหล่านั้นทุกรูปจึงพากันบอกเรื่องนั้น โดยอุบายนี้เหมือนกัน

พระสังฆเถระกล่าวว่า ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติการเข้าจำพรรษาไว้ ๒ อย่าง ก็เสนาสนะนี้ไม่เป็นสัปายะแก่พวกเรา มาเถิดผู้มีอายุ พวกเราจะพากันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า พูลถามถึงเสนาสนะที่เป็นสัปายะอื่นๆ

ภิกษุเหล่านั้นรับคำพระเถระว่า ตีละขอรับ ทุกรูปก็เก็บจำเสนาสนะ ถือบาตรจีวร ไม่บอกกล่าวใครๆ ในตระกูลทั้งหลาย พากันจาริกไปทางกรุงสาวัตถี ก็ถึงกรุงสาวัตถีตามลำดับแล้ว ก็พากันเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า

^{๒๘} พุ.ข.อ. (ไทย) ๙/๒๒๑. พุ.ข.อ. (ไทย) ๙/๒๒๓. พุ.ข.อ. (ไทย) ๙/๒๒๔. พุ.ข.อ. (ไทย) ๙/๒๒๕.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเห็นภิกษุเหล่านั้น จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า ภิกษุไม่พึงเที่ยวจาริกไปภายในพรรษา เหตุไร พวกเธอจึงยังจาริกกันอยู่เล่า. ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องทั้งหมดแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงนึก ก็ไม่ทรงเห็นเสนาสนะที่เป็นสัปปายะอื่นสำหรับภิกษุเหล่านั้นทั่วชมพูทวีป โดยที่สุด แม้แต่เพียงตั้งมี ๔ เค้า ดังนี้ จึงตรัสบอกภิกษุเหล่านั้นว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เสนาสนะที่เป็นสัปปายะอื่นสำหรับพวกเธอไม่มีดอก พวกเธออยู่ในที่นั้นนั้นแหละจักบรรลุนิพพานเป็นที่สิ้นอาสวะ ไปเกิดภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเข้าไปอาศัยเสนาสนะนั้นนั้นแหละอยู่กันเถิด แต่ถ้าว่า พวกเธอปรารถนาความไม่มีภัยจากเทวดาทั้งหลาย ก็จงพากันเรียนพระปริตรนี้ ด้วยว่าพระปริตรนี้จักเป็นเครื่องป้องกัน และจักเป็นกรรมฐานสำหรับพวกเธอ ดังนี้แล้วจึงตรัสพระสูตรนี้ว่า

กระษณียะมัตถะกุสะเลนะ ยันตัง สันตัง ปะทัง อะภิสะเมจจะสัักโก อุชฺฐะ จะ สุหุชฺฐะ จะ สุวะโจ จัสสะ มะพุ อะนะติมานิสังตัสสะโก จะ สุกะโร จะ อัปปะกิจโจ จะ สัลละหุกะวุตติสันตินทริโย จะ นิปะโก จะ อัปปะคัप्โภ กุเลสุ อะนะนุคิโทณะ จะ พุทฺธัง สะมาจะเร ภิกฺขุ จิ เยนะ วิญญู ปะเร อุปะวะเทยยังสุชีโน วา เขมิโน โหตุ สัพเพ สัตตา ภาวันตุ สุขิตัตตา เย เกจิ ปาณะภูตัตถิ ตะสา วา ภาวะรา วา อะนะวะเสสาทีฆา วา เย มะหันตา วา มัชฌิยา รัสสะกา อะณุกะณฺฐาภิภูฐา วา เย จะ อะภิภูฐา เย จะ พุเร ะสันติ อะวิพุเรภูตา วา สัมภะเวสี วา สัพเพ สัตตา ภาวันตุ สุขิตัตตานะ ปะโร ปะรัง นิกุพเพละ นาติมัญญะละ กัตถะจิ นัง ภิกฺขุ จิ พยาโรสะนา ปะฏีฆะสัญญา นาญญะมัญญัสสะ ทุกขะมิจเฉยยะมาตา ยะถา นิยัง ปุตตัง อายุสา เอกะปุตตะมะนุรักเขเอวัมปิ สัพพะภุเตสุ มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง เมตตัญจะ สัพพะโลกัสมิง มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณังอุทฺธัง อะโธ จะ ติริยัญจะ อะสัมพาธัง อะเวรัง อะสะปัตตังติฏฺฐัญจะรัง นิสินโน วา สะยาโน วา ยาวะตัสสะ วิคะตะมิทโธ เอตัง สะติง อะธิฏฺฐะเยะ พรัหมะเมตัง วิหารัง อิธะมาหุทิฏฺฐัญจะ อะนุปะคัมมะ สีละวา ทัสสะเนนะ สัมปันโน กาเมสุ วิเนยยะ เคธัง นะ หิ ชาตุ คัप्พะเสยยัง ปุณะเรตติ เพราจะกรณิเมตตสูตรนี้ เป็นเหตุทำให้เกจิอาจารย์ในยุคหลัง หรือนักเลงผู้ผูกเวทย์มนตร์คาถามาแต่งย่อ เรียกว่า คาถาหัวใจกรณีฝึกแล้ว จึงเป็นอิทธิพลของพุทธศาสนาในบทมนตร์คาถานี้

สรุป คุณค่าและอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปั๊บสาเขตพื้นที่อำเภอเนินจังหวัดลำปาง และจากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าคณะตำบลกับทั้งผู้ทรงคุณวุฒิในอำเภอเนินพบว่า คุณค่าของเวทย์มนตร์คาถาในปั๊บบามีคุณค่าในด้านจิตใจและศาสนา เพราะเป็นกุศโลบายให้เข้าถึงหลักธรรม รวมทั้งคุณค่าในด้านเศรษฐกิจ ทำให้ผู้คนมีกำลังใจมาหากินค้าขาย คุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรม ทำให้ดูมีความเข้มแข็ง และเป็นการรักษาอักษรล้านนาไม่ให้สูญหายไป คุณค่าด้านสังคม ทำให้เห็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตของสังคมล้านนา คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ คือทำให้รู้ถึงสภาพสังคมของคนล้านนาในสมัยโบราณ และอิทธิพลต่อบุคคล ทำให้ตัวบุคคลเชื่อมั่นในด้านของจิตใจ และอิทธิปาฏิหาริย์ อิทธิพลต่อครอบครัว ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน อิทธิพลต่อสังคม

คือ ทำให้สังคมยอมรับในด้านของความเชื่อในอดีตถึงปัจจุบันโดยเฉพาะสังคมล้านนา อิทธิพลต่อศาสนา คือ เป็นสิ่งที่ชักจูงให้คนเข้าใจในสาระแก่นสารของพุทธศาสนา อิทธิพลต่อภูมิปัญญา คือ การนำเอาเวทย์มนตร์คาถาเข้าประยุกต์ใช้กับศาสตร์พื้นบ้านล้านนา โดยเฉพาะตำรายาโบราณ